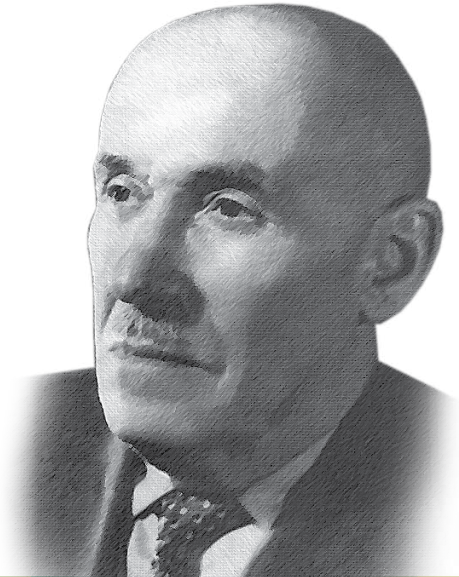

FILIP ŠKILJAN

Fran Zavrnik

FILIP ŠKILJAN

Fran Zavrnik

Dr. sc. Filip Škiljan
Fran Zavrnik

Za izdavača / Za izdajatelja

Darko Šonc

Izdavač / Izdajatelj

Kulturno prosvjetno društvo Slovenski dom / Kulturno prosvjetno društvo Slovenski dom

Prijevod na slovenski / Prevod v slovenščino

Tanja Borčić Bernard

Lektura i korektura hrvatskog teksta / Lektura in korektura hrvaškega besedila

Lada Ledić

Lektura slovenskog teksta / Lektura slovenskega besedila

Simona Gotal

Grafičko oblikovanje / Grafično oblikovanje

Intergrafika TTŽ

Tisak / Tisk

Intergrafika TTŽ d.o.o., Zagreb

Fotografije

Dio fotografija preuzet je iz arhive Kulturno prosvjetnog društva Slovenski dom, a dio dokumenata preuzet je iz arhive Veterinarskog fakulteta i Hrvatskog državnog arhiva.

Del fotografij je prevzet iz arhiva Kulturno prosvetnega društva Slovenski dom, del dokumentov pa iz arhiva Veterinarske fakultete in Hrvaškega državnega arhiva.

ISBN: 978-953-8300-00-4

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001039341.

CIP kataložni zapis o publikaciji v računalnem katalogu Narodne in univerzitetne knjižnice v Zagrebu pod številko 001039341.

Zagreb, 2019.

Sadržaj

Uvod	4
Uvod	5
Fran Zavrnik – ustanovitelj današnjega Slovenskega doma v Zagrebu	8
Fran Zavrnik – osnivač današnjega Slovenskog doma u Zagrebu	9
Zavnikovo otroštvo, mladost, šolanje in profesionalni vzpon	8
Zavnikovo djetinjstvo, mladost, školovanje i profesionalni uspon	9
Zavnikovo delo pri ustanovitvi Slovenske knjižnice in čitalnice	16
Zavnikov rad na osnivanju Slovenske knjižnice i čitaonice	17
Zavnikova usoda v Drugi svetovni vojni	28
Zavnikova sudbina u Drugomu svjetskom ratu	29
Odhod v Ljubljano in nadaljevanje profesionalnega napredovanja v Sloveniji	40
Odlazak u Ljubljano i nastavak profesionalnog napredovanja u Sloveniji	41
Bibliografija najpomembnejših del Frana Zavrnika /	
Bibliografija najznačajnijih radova Frana Zavrnika	44

Spoštovani bralci,

Ta knjižica o življenju in delu dr. Frana Zavrnik, ustanovitelju današnjega Kulturno-prosvetnega društva Slovenski dom v Zagrebu, je napisana ob devetdeseti obletnici ustanovitve našega društva. Dr. Fran Zavrnik je navdahnjen z idejo in vizijo o organiziranju zagrebških Slovencev s svojim trdnim delom in prizadevanjem zaslužen za ustanovitve Slovenskega doma. Štejemo ga za očeta našega društva. 2. oktobra 1929 je dr. Fran Zavrnik, profesor na Veterinarski fakulteti v Zagrebu, sklical prvi sestanek ustanovnega odbora društva Narodne knjižnice in čitalnice (NAKIČ) v Gundulićeви ulici 29, v prostorih tedanje zagrebške izpostave ljubljanskega dnevnika *Jutro*. Po opravljenem postopku registracije društva in prejetem dovoljenju velikega zagrebškega župana, je društvo lahko začelo z delovanjem. Od takrat je minilo devetdeset let, naše društvo pa kljub številnim težavam, ki so ga doletele v dvajsetem stoletju, in delovanju v štirih različnih političnih sistemih in državah, še vedno aktivno deluje in se razvija skozi razne aktivnosti svojih članov. To priložnostno knjižico smo posvetili ustanovitelju našega društva dr. Franu Zavrniku, človeku, ki je bil za časa svojega življenja ne le ustanovitelj in začetnik našega društva, temveč tudi številnih drugih znanstvenih in izobraževalnih institucij. Njegov idealističen pogled na svet ni obvezal le nas, ki si danes „lastimo“ Slovenski dom, temveč tudi številne generacije študentov Veterinarske fakultete v Zagrebu in Ljubljani. V knjižici se boste seznanili s težavami in pregoni, ki jih je prvi predsednik današnjega Slovenskega doma doživel za časa Neodvisne države Hrvaške. Čeprav se je po drugi svetovni vojni vrnil v Slovenijo, kjer je nadaljeval svojo kariero, ustanovil novo katedro in zasedal visoke položaje na tamkajšnji Fakulteti za agronomijo, gozdarstvo in veterino,

Poštovani čitatelji,

ova knjižica o životu i djelu dr. Frana Zavrnik, osnivača današnjega Kulturno-prosvjetnog društva Slovenski dom u Zagrebu, napisana je u povodu devedesete obljetnice osnivanja našega Društva. Dr. Fran Zavrnik je nošen idejom i vizijom organiziranja zagrebačkih Slovenaca, svojim marljivim radom i zalaganjem, zaslužan za osnivanje Slovenskoga doma. Smatramo ga ocem našeg Društva. Dana 2. listopada 1929. dr. Fran Zavrnik, profesor na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu, sazvaio je prvi sastanak inicijalnog odbora društva Narodne knjižnice i čitaonice (NAKIČ) u Gundulićevoj 29, u prostorijama tadašnje zagrebačke ispostave ljubljanskoga dnevnika Jutro. Nakon provedenog postupka registracije Društva i izdavanjem dozvole od strane Velikog župana zagrebačkog, Društvo je moglo početi s djelovanjem. Otada je prošlo devedeset godina a naše Društvo, usprkos brojnim nedaćama koje je proživjelo tijekom dvadesetog stoljeća i djelovanja u četiri različita politička sustava i država, i dalje aktivno radi i razvija se djelujući kroz različite aktivnosti svojih članova. Ovu prigodnu knjižicu posvetili smo osnivaču našeg društva dr. Franu Zavrniku, čovjeku koji je u svojem životnom vijeku bio osnivač i pokretač ne samo našeg Društva već i drugih brojnih znanstvenih i obrazovnih institucija. Njegov idealistički pogled na svijet zadužio je ne samo nas koji baštinimo danas Slovenski dom, već i brojne generacije studenata Veterinarskih fakulteta u Zagrebu i u Ljubljani. U knjižici ćete se upoznati i s nedaćama i progonima koje je prvi predsjednik današnjega Slovenskoga doma prošao u vrijeme Nezavisne države Hrvatske. Usprkos tome što se nakon Drugog svjetskog rata vratio u Sloveniju i ondje nastavio karijeru osnivajući nove katedre i obnašajući visoke funkcije na tamošnjem Fakultetu za agronomiju, šumarstvo

je največji del svoje življenjske energije ter ustvarjanja v obdobju med dvema svetovnima vojnama podaril prav Zagrebu, zagrebškemu študentu ter zagrebškemu Slovencem. Zato mu dolgujemo zahvalo in z izdajo te knjižice izrekamo priznanje in hvaležnost za pobudo pri ustanovitvi in prva leta vodenja današnjega Slovenskega doma.

Darko Šonc,
predsednik Kulturno–prosvetnega društva
Slovenski dom

i veterinu, najveći dio svoje životne energije i stvaralaštva u vremenu između dva svjetska rata poklonio je Zagrebu, zagrebačkim studentima i zagrebačkim Slovencima. Stoga mu dugujemo zahvalu te izdavanjem ove knjižice odajemo počast i zahvalnost za inicijativu pokretanja i prvih nekoliko godina vođenja današnjega Slovenskog doma.

Darko Šonc,
predsjednik Kulturno prosvjetnog društva
Slovenski dom

Fran Zavrnik – ustanovitelj današnjega Slovenskega doma v Zagrebu

Fran Zavrnik je bil ustanovitelj današnjega Slovenskega doma in eden izmed najbolj prizadevnih veterinarskih učiteljev, znanstvenih delavcev in organizatorjev visokih veterinarskih šol.

Zavrnikovo otroštvo, mladost, šolanje in profesionalni vzpon

Fran Zavrnik se je rodil v Slovenskih Goricah na Štajerskem, v vasi Zgornja Voličina (Strma Gora), blizu Maribora, 12. novembra leta 1888.¹ Njegovi starši, Ivan Zavrnik in Jožefa Zavrnik (rojena Vogrin) so bili majhni zemljiški posestniki. Osnovno šolo je končal v vasi Korena (Sveta Barbara v Slovenskih Goricah). Že takrat je njegov učitelj opazil, kako nadarjen je Fran, in je zato njegovemu očetu predlagal, da sin nadaljuje šolanje. V tem času so številni otroci šolanje končali v četrtem razredu ljudske šole, v glavnem zaradi finančnih razlogov, saj jim večina staršev ni mogla privoščiti nadaljnjega šolanja. Fran je v Mariboru končal šest razredov klasične gimnazije, sedmi in osmi razred pa v Novem mestu, kjer je leta 1908 tudi maturiral. Istega leta se je na Dunaju vpisal na veterino in 11. aprila 1913 tudi diplomiral. Že v času študija se je začel ukvarjati s histologijo in embriologijo kot demonstrator na zavodu profesorja Schumarcherja, kjer je začel pripravljati disertacijo s področja histologije. Doktoriral je 11. julija 1914 s temo „Beiträge zum histologischen Bau der Aorta und einiger anderer Arterien des Pferdes, sowie Untersuchungen an der Pferdeaorta in den verschiedenen Al-

---

¹ Ponekod se kot datum Zavrnikovega rojstva omenja 12. februar, kar pa je očitno lapsus calami, saj je v obeh osebnih dokumentih (iz let 1925 in 1961), ki jih je napisal sam Zavrnik, kot datum rojstva naveden 11. november 1888.

Fran Zavrnik – osnivač današnjega Slovenskog doma u Zagrebu

Fran Zavrnik bio je osnivač današnjega Slovenskog doma i jedan od najagilnijih veterinarskih nastavnika, znanstvenih radnika i organizatora visokih veterinarskih škola.

Zavrnikovo djetinjstvo, mladost, školovanje i profesionalni uspon

Fran Zavrnik rođen je u Slovenskim Goricama, u Štajerskoj, u selu Zgornja Volčina (Strma Gora) kraj Maribora 12. studenog 1888. godine.¹ Roditelji su mu bili sitni zemljoposjednici, Ivan Zavernik i Jožefa Zavernik, rođ. Vogrin. Osnovnu školu završio je u selu Koreni (Sveta Barbara v Slovenskih Goricah). Već u osnovnoj školi njegov je učitelj primijetio koliko je Fran darovit te je stoga preporučio njegovu ocu da ga dalje školuje. U to vrijeme brojna su djeca završavala svoje školovanje s četvrtim razredom pučke škole, uglavnom zbog materijalnih razloga, odnosno zbog činjenice što većina roditelja nije djeci mogla priuštiti dalje školovanje. U Mariboru je Fran završio šest razreda klasične gimnazije, a sedmi i osmi razred završio je u Novom Mestu. Godine 1908. maturirao je u Novom Mestu, a iste godine upisuje i studij veterinarske medicine u Beču gdje diplomira 11. travnja 1913. godine. Već u vrijeme studija počeo se baviti histologijom i embriologijom kao demonstrator u zavodu profesora Schumachera. Ondje je započeo izrađivati i disertaciju s područja histologije. Doktorirao je 1914. godine na temu „Beiträge zum histologischen Bau der Aorta und einiger anderer

---

¹ Ponegdje se kao datum Zavrnikova rođenja navodi 12. veljače, ali je to očito *lapsus calami* budući da u oba osobnika (onaj iz 1925. i onaj iz 1961.) koji su pisani Zavrnikovom rukom kao datum rođenja navodi se 12. studenog 1888.

tersstufen“. Diplom o končani Visoki veterinarski šoli na Dunaju in diplomu o doktoratu na Dunaju, obe napisani v latinščini, sta podpisala rektor prof. dr. Theodor Panzer in promotor prof. dr. Leopold Reisinger. Njegovo organizacijsko delo se je začelo še v študijskih letih, ko je bil prvi predsednik študentskega kluba *Društvo slovenskih veterinarjev*. Po končanem študiju se je najprej zaposlil v vasi Vransko pri Celju v Savinjski dolini. Tam je služboval od 1. junija 1913 do 31. januarja 1919. Takratni veterinarji so veterinarsko prakso opravljali po vaseh, do katerih so najpogosteje hodili kar peš. Na Vranskem je Zavrnik dočkal tudi prvo svetovno vojno, ko je bil mobiliziran v avstro-ogrsko vojsko. Najprej se je boril na ruskem bojišču (galicijskem), kasneje pa na italijanskem v provinci Trento. Po razpadu Avstro-Ogrske monarhije se je izognil italijanskim zaporom in sredi novembra leta 1918 prevzel dolžnost veterinarja v konjeniškem depoju korpusa generala Maistra v vasi Rače pri Mariboru. Med vojno, 10. avgusta 1915, se je Fran Zavrnik poročil z Avrelijo Zlato Dastich v cerkvi Maria Trost. Zanimiv je podatek, da je Deželna vlada za Slovenijo v Ljubljani z odločitvijo št. 5499, 5. aprila leta 1920, ženinu dovolila spremembo priimka v Zavrnik. Očitno se je Zavrnik prej pisal Zavernik. 1. februarja 1919 je Zavrnik prešel v civilno službo in postal okrajni veterinar na Ptuju. Takrat je bila ustanovljena tudi prva slovenska administracija, tako da je imel Zavrnik na Ptuju polne roke dela. Tam je ostal do 6. oktobra 1919. Istega leta ga je profesor Podaubsky, ustanovitelj Visoke veterinarske šole v Zagrebu, povabil, da sprejme profesorsko mesto na katedri za histologijo in embriologijo. Podaubskega naj bi na Zavrnika opozoril profesor Plasaj. Zavrnik je ponudbo sprejel, ob pogoju, da mu omogočijo dveletni študij v tujini. Medtem je bil 1. novembra 1919 premeščen v Mursko Soboto k civilnemu komisariatu za Prekmurje. Tam je dobil nalogo, naj organizira veterinarsko službo. Prekmurje v tem času še ni bilo formalno priključeno Kraljevini SHS. Zavrnik je v Murski Soboti ostal do 22. januarja 1921, od tam pa odšel v Zagreb, kjer je 23. janu-

Arterien des Pferdes, sowie Untersuchungen an der Pferdeaorta in den verschiedenen Altersstufen". Diplom o završenoj Visokoj veterinarskoj školi u Beču 11. travnja 1913. i diplomu o doktoratu u Beču 11. srpnja 1914., obje pisane latinskim jezikom, potpisao je rektor prof. dr. Theodor Panzer i promotor prof. dr. Theodor Schmidt. Njemački tekst diplome potpisao je kao promotor prof. dr. Leopold Reisinger. Njegov organizacijski rad započinje još u vrijeme studentskih dana kada je bio prvi predsjednik studentskoga kluba *Društvo slovenskih veterinarjev*. Nakon završenog studija prvo zaposlenje dobio je u selu Vransko kod Celja u dolini Savinje. U Vranskom je služio od 1. lipnja 1913. do 31. siječnja 1919. Tadašnji veterinari obavljali su veterinarsku praksu po selima do kojih su najčešće odlazili pješice. U Vranskom je Zavrnik zatekao i Prvi svjetski rat te je mobiliziran u austro-ugarsku vojsku. Isprva je bio na ruskom (galicijskom), a kasnije na talijanskom ratištu (Trento). Nakon propasti Austro-Ugarske Monarhije izbjegao je talijansko ropstvo i sredinom studenog 1918. godine preuzima dužnost veterinaru u konjskom depou korpusa generala Maistra u selu Rače kod Maribora. U vrijeme rata, 10. kolovoza 1915. Fran Zavrnik vjenčao se s Aurelijom Zlatom Dastich u crkvi Maria Trost. Zanimljiv je podatak da je Zemaljska vlada za Sloveniju u Ljubljani svojom odlukom od 5. travnja 1920. br. 5499 gore označenom ženiku dopustila promjenu prezimena u Zavrnik. Očito se Zavrnik prije prezivao Zavernik, a tek kasnije, 1920. godine, promijenio je prezime u Zavrnik. Već 1. veljače 1919. prelazi u civilnu službu i postaje okrajnim (kotarskim) veterinarom u Ptuju. Tada je osnivana prva slovenska administracija tako da je Zavrnik u Ptuju imao pune ruke posla. U Ptuju je ostao do 6. listopada 1919. Iste ga je godine pozvao profesor Podaubsky, osnivač Veterinarske visoke škole u Zagrebu, da prihvati profesorsko mjesto na katedri za histologiju i embriologiju. Navodno je na Zavrniku Podaubskog upozorio profesor Plasaj. Zavrnik je na to pristao, ali uz uvjet da mu se omogući dvogodišnji studij u inozemstvu. U međuvremenu

arja 1921 postal redni profesor in predstojnik katedre za histologijo in embriologijo na Visoki veterinarski šoli. Ta dan velja tudi za ustanovni dan Zavoda za histologijo in embriologijo, čeprav je bil formalno ustanovljen šele 12. aprila 1922. Na koncu je profesorsko mesto sprejel brez dveletnega študija v tujini. V Zagreb se je vozil s Ptuja, saj je bilo takrat nemogoče dobiti stanovanje v Zagrebu. Določene izkušnje za poučevanje teh dveh predmetov je imel iz dela v histološkem laboratoriju na Dunaju pri profesorju Schumacherju. S

Slika 1. Zavrnikov službenički karton iz arhiva Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Slika 1. Zavrnikov službenički karton iz arhiva Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

predavanji je začel 30. novembra 1921, trajala pa so tri semestre. Istega leta je postal rektor te šole (1921/1922), naslednji dve leti pa je bil prorektor (1922/1923 in 1923/1924). V času, ko je prevzel mesto rektorja, je obstajala velika nevarnost, da bodo šolo zaprli, in sicer zaradi slabega odnosa intelektualnih krogov do nezadostno uveljavljenega veterinarstva. Zavrnik je vsekakor zaslužen za ohranitev šole in odpiranje višjih semestrov. Neutruden je bil tudi v svojem učiteljskem delu. Hitro je napisal skripte, skoraj devet let pa je poučeval brez asistenta.² Leta 1926 je Zavrnik v poletnem semestru začel s predavanji za napredne študente, pa tudi z objavo Zietzschmanove embriologije, vendar je dokoča-

² Prvega asistenta je Zavrnik dobil šele leta 1931. To je bil Vaso Butozan, po njegovem odhodu je leta 1934 Zavrnikov asistent postal Teodor Varičak.

je 1. studenog 1919. Zavrnik premješten u Mursku Sobotu k civilnom komesarijatu za Prekmurje. Zavrnik je ondje dobio zadatak organizirati veterinarsku službu. Prekmurje u to vrijeme još formalno nije bilo priključeno Kraljevini SHS. Zavrnik je u Murskoj Soboti ostao do 22. siječnja 1921. i odatle je otišao u Zagreb gdje 23. siječnja 1921. godine postaje redovitim profesorom i predstojnikom katedre za histologiju i embriologiju na Veterinarskoj visokoj školi u Zagrebu. Taj se dan računa kao dan osnutka Zavoda za histologiju i embriologiju, iako je formalno osnivanje Zavoda uslijedilo tek 12. travnja 1922. Na kraju je profesorsko mjesto ipak prihvatio bez zatraženoga dvogodišnjeg studija. Zavrnik u to vrijeme putuje iz Ptuja u Zagreb jer tada nije bilo moguće dobiti stan u Zagrebu i izvršava pripreme za početak nastave iz ta dva predmeta. Imao je određeno iskustvo u histološkom laboratoriju u Beču kod profesora Schumachera, a u tome je Zavodu završio i svoju disertaciju. Nastavu iz histologije i embriologije Zavrnik je započeo 30. studenog 1921. i ona je trajala tri semestra. Iste godine postao je rektor te škole (1921./1922.), a sljedeće dvije godine bio je prorektor (1922./1923. i 1923./1924.). U vrijeme kada je preuzeo rektorsko mjesto postojala je ozbiljna mogućnost da se škola zatvori. Poteškoće su uglavnom bile vezane za loš odnos intelektualnih krugova prema još nedovoljno afirmiranom veterinarstvu. Zavrnik je svakako zaslužan za očuvanje škole i za otvaranje viših semestara. I u nastavničkom radu Zavrnik je bio neumoran. Vrlo je brzo izradio skripta, a gotovo deset godina radio je bez asistenta.² Godine 1926. Zavrnik je započeo u ljetnom semestru nastavu za naprednije studente. Za rukom mu je pošlo i objavljivanje Zietschmanove embriologije, a dovršavanje toga rada omeo je Drugi svjetski rat i nedovoljna sredstva. Zavrnik je bio i dekan Veterinarskoga fakulteta 1931./1932., 1932./1933. i 1933./1934. godine. Nakon što je preuzeo katedru za histologiju i embriologiju, orga-

---

² Prvog je asistenta Zavrnik dobio tek 1931. Bio je to Vaso Butozan. Poslije odlaska Vase Butozana asistent 1934. godine postaje Teodor Varićak.

nje tega dela preprečila druga svetovna vojna in nezadostna sredstva. Zavrnik je bil dekan Veterinske fakultete v letih 1931/1932, 1932/1933 in 1933/1934. Na katedri za histologijo in embriologijo je organiziral tudi znanstveno-raziskovalno delo, pri čemer se je posebej osredotočil na te dve panogi. Tako je postal najbolj priznani veterinarski hematolog na Hrvaškem. Iz njegovega inštituta se je rodilo 25 doktorskih disertacij s področja hematologije. Drugo področje Zavrnikovega dela je bila biometrična obdelava trajanja gravidnosti. Znanstvena dela s področja hematologije je pisal skupaj z Ilančićem, s področja biometrike pa z Mikičem. Tretja domena njegovega znanstvenega delovanja je bila zgodovina veterine. Po prihodu na Visoko veterinarsko šolo v Zagrebu je tako prevzel tudi Seminar o zgodovini veterinarstva z uvodom v veterinarstvo. Zavrnik je iz tega področja objavil več znanstvenih del in člankov, začel pa je tudi naročati knjige o zgodovini veterinarstva. Poleg tega je posebno pozornost namenjal tudi uveljavljanju te znanstvene discipline. Na njegovo pobudo je časopis Nova Evropa v številki 15/16 iz leta 1923 objavil niz člankov o veterinarstvu. Imel je tudi kopico predavanj o veterini, na primer na Ljudskem odprtem učilišču v Zagrebu, leta 1938 pa je napisal še brošuro *Veterinarstvo*. Zavrnik je bil eden izmed avtorjev projekta o ureditvi veterinarske službe, ki so jo nekateri pred drugo svetovno vojno imenovali Zakon o socializaciji veterinarske službe. Veliko je prispeval tudi pri sestavljanju nove uredbe o Veterinarski fakulteti v Zagrebu. Leta 1931 je ustanovil in postal urednik prvega jugoslovanskega veterinarskega znanstvenega časopisa *Veterinarski arhiv*, ki ga je urejal tri leta. Bil je tudi urednik leksikografske izdaje *Veterinarski koledar* v letih 1930 in 1936. To je bil žepni priročnik, tako dobro napisan, da je pomagal vsakemu terenskemu veterinarju. Sodeloval je kot dopisnik za pomembne nemške veterinarske časopise.³

---

³ O začetkih Zavrnikovega delovanja glej: *Zaslužni veterinarji Hrvatske* (ur. S. Rapić), Zagreb 1976., str. 91–94 in v T. Varićak, Profesor dr. Fran I. Zavrnik v: *Zbornik Biotehniške Fakultete Univerze v Ljubljani. Veterinarstvo. Veterinary issue*, Letn. 10, št. 1 (1973), 5–28.

nizirao je znanstveno-istraživački rad. Posebno se koncentrirao na hematologiju i na embriologiju. Tako je postao najvažniji veterinarski hematolog u Hrvatskoj. Iz njegova je instituta izišlo 25 disertacija koje su bile vezane za hematologiju. Drugo područje Zavrnikova rada bila je biometrička obrada trajanja gravidnosti. Radove je vršio zajedno s Ilančićem, a biometriku s Mikičem. Treća domena njegova znanstvenog rada bila je povijest veterine. Nakon dolaska na Veterinarsku visoku školu u Zagrebu preuzeo je Seminar za povijest veterinarstva s uvođom u veterinarstvo. Zavrnik je iz toga područja objavio više radova i članaka. Vidljivo je da je Zavrnik počeo naručivati knjige iz povijesti veterine. Osim toga, poklanjao je posebnu pozornost afirmaciji te znanstvene discipline. Na njegovu inicijativu časopis *Nova Evropa* br. 15/16 za 1923. godinu objavljuje niz članaka o veterinarstvu. Zavrnik je osim toga održao i niz predavanja o veterini (npr. na Pučkom otvorenom učilištu u Zagrebu), a 1938. piše i brošuru *Veterinarstvo*. Bio je jedan od autora projekta o uređenju veterinarske službe koji su neki zvali u godinama prije Drugoga svjetskog rata zakonom o socijalizaciji veterinarske službe. Velik je udio imao i pri sastavljanju nove uredbe o Veterinarskom fakultetu u Zagrebu. Godine 1931. postaje i osnivačem i urednikom prvoga jugoslavenskog veterinarskog znanstvenog časopisa *Veterinarski arhiv* koji je uređivao tri godine te je bio i urednik leksikografskoga izdanja *Veterinarski kalendar* godina 1930. i 1936. Bio je to džepni priručnik koji je bio tako dobro izrađen da je mogao poslužiti svakomu terenskom veterinaru. Bio je i dopisnik vrlo značajnih njemačkih veterinarskih časopisa.³

---

³ O počecima Zavrnikova djelovanja vidi u: *Zaslužni veterinari Hrvatske* (ur. S. Rapić), Zagreb 1976., str. 91-94. i u T. Varićak, Profesor dr. Fran I. Zavrnik u: *Zbornik Biotehniške Fakultete Univerze v Ljubljani. Veterinarstvo. Veterinary issue*, Letn. 10, št. 1 (1973), str. 5-28.

Zavrnikovo delo pri ustanovitvi Slovenske knjižnice in čitalnice

Za časa Kraljevine Jugoslavije je Zavrnik ustanovil slovensko društvo, iz katerega se je kasneje razvilo današnje Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom. Fran Zavrnik je 2. oktobra leta 1929 sklical prvi delovni sestanek, ki je potekal v prostorih zagrebške izpostave ljubljanskega dnevnika *Jutro* v Gundulićevi ulici št. 29. Doktor Zavrnik je na sestanek prišel dobro pripravljen in je zbranim predstavil namen in cilje društva. Dogovorili so se, da ga bodo poimenovali *Slovenska knjižnica in čitalnica*. Zavrnik je postal predsednik ustanovnega odbora, medtem ko so za podpredsednika izbrali dr. Borisa Zarnika. Ostali člani odbora so bili Hugo Rumpert, Fran Kogoj, Radoje Hudoklin, Vladimir Vau-potič, Garšelin (ime ni znano), Franc Zdolšek, Robert Zalokar, Avgust Arselin in Hinko Nučič. Na prvem sestanku so se dogovorili o pravilih delovanja društva in jih poslali redarstvu v Zagrebu, ki jih je moralo potrditi. Zanimivo je, da je novo društvo (*Slovenska knjižnica in čitalnica*) moralo pridobiti soglasje *Slovenskega prosvetnega društva* v Zagrebu, ki je bilo ustanovljeno leto poprej, da se strinjajo z ustanovitvijo novega slovenskega društva v Zagrebu. Zdi se, da so številni zagrebški Slovenci takrat delovali istočasno v obeh društvih. Po uvedbi 6. januar-ske diktature so morali ukiniti nacionalna imena posameznih društev in tako so državni organi od *Slovenske knjižnice in čitalnice* zahtevali, naj spremeni ime. Zato so se 30. oktobra 1929 člani ustanovnega odbora odločili za novo ime *Narodna knjižnica in čitalnica* (NAKIČ). Dopis o novem imenu društva je dr. Zavrnik poslal zagrebškemu redarstvu in 9. novembra 1929 je veliki župan zagrebških oblasti potrdil pravi-la delovanja društva. Ustanovitev društva so objavili številni tedanji dnevniki, *Obzor*, *Jutarnji list* in *Novosti*. Odbor je poskrbel za izdelavo vpisnih list in članskih izkaznic. Potem so prišle tudi prve knjige, ki jih je uredništvo časopisa *Jutro* podarilo NAKIČ-u. Ustanovni odbor je

Zavrnikov rad na osnivanju Slovenske knjižnice i čitaonice

U vrijeme Kraljevine Jugoslavije Zavrnik je osnovao slovensko društvo iz kojeg se razvilo današnje Kulturno-prosvjetno društvo Slovenski dom. Fran Zavrnik 2. listopada 1929. godine sazvao je prvi radni sastanak koji se održao u prostorijama zagrebačke ispostave ljubljanskoga dnevnika *Jutro* u Gundulićevoj ulici 29. Dr. Zavrnik na sastanak je došao dobro pripremljen i ondje izložio nazočnima namjenu i cilj društva. Bilo je dogovoreno da se novo društvo nazove *Slovenska knjižnica i čitaonica*. Zavrnik je postao predsjednikom osnivačkoga odbora, dok je za potpredsjednika izabran dr. Boris Zarnik. Ostali odbornici bili su Hugo Rumpert, Fran Kogoj, Radoje Hudoklin, Vladimir Vaupotič, Garšelin (nije poznato ime), Franc Zdolšek, Robert Zalokar, Avgust Arselin i Hinko Nučič. Na prvom sastanku dogovoreno je koja će biti pravila djelovanja društva i ta su pravila poslana redarstvenome ravnateljstvu u Zagrebu kako bi ih ono potvrdilo. Zanimljivo je da je novo društvo (Slovenska knjižnica i čitaonica) moralo dobiti suglasnost *Slovenskoga prosvjetnog društva* u Zagrebu, koje je ustanovljeno godinu dana prije, 1928. godine, da se slaže s ustanovljavanjem novoga slovenskog društva u Zagrebu. Čini se da su mnogi zagrebački Slovenci djelovali istodobno u oba društva. Zbog uvođenja šestojanuarske diktature ukinuta su nacionalna imena pojedinih društava, pa su državni organi zahtijevali i od *Slovenske knjižnice i čitaonice* promjenu naziva. Stoga su se 30. listopada 1929. godine članovi osnivačkoga odbora odlučili za novo ime *Narodna knjižnica i čitaonica* (NAKIČ). Dopis o novomu imenu društva dr. Zavrnik je poslao redarstvenome ravnateljstvu u Zagrebu. Već 9. studenog 1929. godine Veliki župan zagrebačke oblasti potvrdio je pravila djelovanja Narodne knjižnice i čitaonice. Osnivanje društva bilo je razglašeno po brojnim tadašnjim dnevnim listovima (*Obzor*, *Jutarnji list* i *Novosti*). Odbor se pobrinuo za izradu upisnih listova i član-

poskrbel za nabavo knjig tudi iz drugih izvorov in zdi se, da je bil pri tem najbolj zaslužen prav dr. Fran Zavrnik. Vidimo lahko, da je bilo leta 1930 v knjižnici že 1295 knjig, od tega je bilo 952 knjig v slovenščini, 150 v hrvaščini in 193 v nemščini. Knjižnica je bila odprta dvakrat tedensko ter v nedeljo dopoldne. Število knjig je hitro raslo in do oktobra leta 1932 je bilo v knjižnici že 2600 naslovov. V štirih mesecih od ustanovitve se je v društvo včlanilo 211 ljudi. Že v tem začetnem obdobju so ustanovili šahovsko sekcijo, organizirali so plesni tečaj, vse pa je bilo pripravljeno tudi za ustanovitev pevskega zbora in začetek javnih predavanj. Prvi predsednik NAKIČ-a je postal dr. Fran Zavrnik, ki je v imenu ustanovnega odbora za skupščini dejal: „Že dolgo se je čutila potreba, da v Zagrebu ustanovimo organizacijo Slovencev. Želja je šla tiho, od ust do ust, dokler se misel ni izkristalizirala v konkretno obliko in to predvsem zahvaljujoč gospodu Franu Zdolšku, ravnatelju predstavništva *Jutro*.“ Dr. Fran Zavrnik je bil predsednik društva do 3. skupinske skupščine 26. februarja 1933. Takrat je za predsednika izbran dr. Boris Zarnik, ki je vodil društvo do leta 1938, ko ga je ponovno, na leto dni, prevzel dr. Fran Zavrnik (1938–1939). Prostori društva so bili do leta 1934 v Gundulićevi ulici št. 29, potem pa so se preselili v Ulico kraljice Marije (današnja Hebrangova), od leta 1938 pa v Berislavićevo ulico št. 11. Članstvo društva je od ustanovitve naprej hitro raslo in leta 1930 so šteli že 1023 članov. Od tega je bilo 270 delavcev in predstavnikov, 170 obrtnikov in trgovcev, 105 obrtniških in trgovskih pomočnikov, 20 svobodnih akademskih poklicev, 265 uradnikov, 97 dijakov in 106 gospodinj. Zavrnik se je med delovanjem v NAKIČ-u najbolj izpostavil z organizacijo javnih predavanj in ustanovitvijo glasila *Odmev*. Največ javnih predavanj v organizaciji NAKIČ-a sta imela prav Fran Zavrnik i Boris Zarnik.⁴ Zaradi velikega števila predavanj je Narodni

---

⁴ 2. november 1932, dr. Fran Zavrnik, *Moderne klaonice i pregledavanje mesa*; 4. januar 1933, dr. Fran Zavrnik, *Veterinarstvo u znanosti i životu*; 10. svibnja 1933., dr. Fran Zavrnik, *Veterinarstvo i narodna prosvjeta*

skih iskaznica. Potom su stigle i prve knjige koje je uredništvo časopisa *Jutro* poklonilo NAKIČ-u. Osnivački odbor pobrinuo se i za nabavljanje knjiga iz drugih izvora, a čini se da je najzaslužniji u tim nabavama bio upravo dr. Fran Zavrnik. Vidljivo je da je 1930. godine u knjižnici već bilo 1295 knjiga, od toga su 952 knjige bile na slovenskom, 150 na hrvatskom i 193 na njemačkom jeziku. Knjižnica je bila otvorena dva

Ime	ulica	prezime	ulica	prezime	prezime
1. Dr. Zavrnik Fran	ul. p. p. p.	Zavrnik	ul. p. p. p.	Zavrnik	2. 5. 29
2. Dr. Zavrnik Fran	ul. p. p. p.	Zavrnik	ul. p. p. p.	Zavrnik	2. 5. 29
3. Dr. Vojk Fran	ul. p. p. p.	Vojk	ul. p. p. p.	Vojk	2. 5. 29
4. Zavrnik Fran	ul. p. p. p.	Zavrnik	ul. p. p. p.	Zavrnik	2. 5. 29
5. Zavrnik Fran	ul. p. p. p.	Zavrnik	ul. p. p. p.	Zavrnik	2. 5. 29
6. Dr. Zavrnik Fran	ul. p. p. p.	Zavrnik	ul. p. p. p.	Zavrnik	2. 5. 29
7. Zavrnik Fran	ul. p. p. p.	Zavrnik	ul. p. p. p.	Zavrnik	2. 5. 29
8. Zavrnik Fran	ul. p. p. p.	Zavrnik	ul. p. p. p.	Zavrnik	2. 5. 29
9. Zavrnik Fran	ul. p. p. p.	Zavrnik	ul. p. p. p.	Zavrnik	2. 5. 29

Slika 2. Popis članova Slovenskog doma iz 1929. godine
Slika 2. Popis članova Slovenskog doma iz 1929. godine

puta tjedno i u nedjelju prijepodne. Broj knjiga naglo je rastao tako da je do listopada 1932. godine bilo 2600 naslova u knjižnici. U četiri mjeseca od osnivanja društva u društvo se učlanilo 211 osoba. Već u tome početnom periodu osnovana je šahovska sekcija, organiziran je plesni tečaj te je sve bilo pripremljeno za ustanovljavanje pjevačkoga zbora i početak javnih predavanja. Prvi predsjednik NAKIČ-a postao je dr. Fran Zavrnik koji je u ime osnivačkoga odbora na zajedničkoj skupštini

dom, kot se je NAKIČ imenoval od leta 1936, leta 1937 dobil častni naslov Drugega ljudskega učilišča v Zagrebu.⁵

Glasilo *Odmev* je bilo za zagrebške Slovence zelo pomembno, čeprav je izhajalo le leto dni. V uvodniku prve številke leta 1932 so zapisali, da je „*Narodna knjižnica in čitalnica*“ onosna na svoj uspeh, ki ga je dosegla v tako kratkem roku“. Poudarili so, da je Društvo ustanovljeno „za vse tiste tisoče, ki služijo kruh z lastnimi rokami“. Zavrnik, tedanji predsednik Društva, je poudaril, da je „potreba rodila naš list“. „Že toliko nas je, da nam manjka medsebojna vez ... Ni nas sram, nasprotno, želimo seznaniti javnost z našim delom in našim Društvom.“ Zavrnik napoveduje, da bo *Odmev* izhajal redno, na štirih straneh, ter da bo prinašal novice o Društvu, kot tudi druge novosti, ki bi zanimale zagrebške Slovence. Prav tako dodaja, da bi *Odmev* moral biti „narodno glasilo“ in da je njegov glavni cilj in naloga „uspeh in napredek zagrebških Slovencev“.⁶ V uvodniku prve številke pod naslovom „Kaj hočemo?“ Zavrnik poudarja, da Slovenci v Zagrebu „niso ogroženi, da nimajo narodnega sovražnika, proti kateremu bi se morali boriti“. „Ne bi bila velika škoda niti, da posamezniki stopijo med Hrvate ali Srbe, saj smo vsi pripadniki jugoslovanskega naroda, ki je bil nekdanj bolj enoten, kot je danes“. O posebnosti jugoslovanskega naroda je bilo takrat moderno pisati. Zavrnik je tako pisal, da so Srbi, Hrvati in Slovenci po letu 1918 v novo državo prinesli vsak svoje posebnosti, ki bi jim morale služiti kot podlaga za nadaljnji skupni napredek kulturnega in prosvetnega življenja. „Vse, kar smo prinesli iz svoje ožje domovine, moramo še naprej negovati, v skupno korist.“ Zavrnik vabi v *Narodno knjižnico in čitalnico* vse tiste, ki so se šolali, kot tudi druge, ki se niso. Osnovna ideja *Narodne knjižnice in čitalnice* je bila v tem, da se „ustanovijo posamezni oddelki, v katerih bi se družili člani s skupnimi inte-

---

⁵ O zgodovini ustanovitve današnjega Kulturno prosvetnega društva Slovenski dom vidi v: S. Jerman, I. Todorovski, *Slovenski dom v Zagrebu 1929–1999*, Zagreb 1999, str. 5–21

⁶ *Odmev*, leto I, št. 1, 1–2.

izrekao: „Već se dugo ćutila potreba, da se u Zagrebu ustanovi organizacija Slovenaca. Želja je išla tiho, od usta do usta, dok se misao nije iskristalizirala u konkretnom obliku i to u prvom redu zahvaljujući gospodinu Franu Zdolšku, ravnatelju ekspoziture *Jutro*.” Dr. Fran Zavrnik bio je predsjednik društva do 3. zajedničke skupštine 26. veljače 1933. godine. Tada je za predsjednika izabran dr. Boris Zarnik koji je vodio društvo do 1938., kada ga je opet preuzeo na godinu dana dr. Fran Zavrnik (1938. – 1939.). Prostorije društva bile su do 1934. u Gundulićevoj ulici 29, a potom se preselilo u Ulicu kraljice Marije (danas Hebrangova ulica), a od tamo 1938. u Berislavićevu ulicu 11. Članstvo društva od osnivanja je naglo poraslo, pa su tako 1930. godine bila 1023 člana. Od toga je bilo 270 radnika i dužnosnika, 170 obrtnika i trgovaca, 105 obrtničkih i trgovačkih pomoćnika, 20 slobodnih akademskih zvanja, 265 službenika, 97 đaka i 106 domaćica. Zavrnik se istaknuo tijekom cijeloga svojeg djelovanja u NAKIČ-u organizacijom javnih predavanja i osnivanjem glasila *Odmev*. Najviše javnih predavanja u organizaciji NAKIČ-a održali su Fran Zavrnik i Boris Zarnik.⁴ Zbog velikog broja predavanja koje je ovaj odsjek Društva organizirao, Narodni dom, kako se NAKIČ zvao od 1936. godine, 1937. dobio je počasni naslov Drugoga pučkog učilišta u Zagrebu.⁵ Glasilo *Odmev* imalo je veliko značenje za zagrebačke Slovence iako je izlazilo iznimno kratko, svega godinu dana. U uvodniku prvomu broju *Odmeva* za 1932. godinu stoji da je „Narodna knjižnica i čitaonica ponosna na svoj uspjeh što ga je u tako kratkom roku postigla”. Ističe se kako je Društvo osnovano „za sve one tisuće koji zaslužuju kruh radom svojih ruku”. Zavrnik, tadašnji predsjednik Društva, ističe kako je „potreba rodila naš list”. „Nas je već

---

⁴ 2. studenog 1932., dr. Fran Zavrnik, Moderne klaonice i pregledavanje mesa; 4. siječnja 1933., dr. Fran Zavrnik, Veterinarstvo u znanosti i životu; 10. svibnja 1933., dr. Fran Zavrnik, Veterinarstvo i narodna prosvjeta.

⁵ O povijesti osnivanja današnjega Kulturno-prosvjetnog društva Slovenski dom vidi u: S. Jerman, I. Todorovski, *Slovenski dom v Zagrebu 1929. – 1999.*, Zagreb 1999., str. 5-21.

resi (obrniki, delavci, služkinje)“. Kot predsednik društva je prav tako poudaril, da čitalnica „ne more biti propagandist slovenske kulture med brati Hrvati“. S tem je želel reči, da je *Narodna knjižnica in čitalnica* ravzaprav mesto, kjer se bodo sestajali zagrebški Slovenci. Pa vendar

Slika 3. Članovi Slovenskog doma na izletu tridesetih godina dvadesetog stoljeća
Slika 3. Članovi Slovenskog doma na izletu tridesetih godina dvadesetog stoljeća

se zdi, da je imela *Narodna knjižnica in čitalnica* večji pomen od mesta, kjer se srečujejo Slovenci; že na samem začetku je predstavljala tudi kulturno ustanovo Slovencev, ki je med Neslovenci širila slovensko kulturo in jezik.⁷ Zavrnik je v *Odmevu* javno spregovoril tudi o težavah slovenske skupnosti v Zagrebu. V tekstu za tretjo številko *Odmeva*, ki je bila posvečena novemu letu 1933, je poudaril, da je potrebna konsolidacija med Slovenci v Zagrebu. „Tu smo se našli iz raznih delov

⁷ *Odmev*, leto I, št. 1, 1–2.

toliko da nam manjka međusobna veza... Mi se ne sramimo, štoviše želimo upoznati javnost s našim radom i našim Društvom.” Zavrnik najavljuje da će *Odmev* izlaziti redovito na četiri stranice i da će donositi vijesti iz Društva, kao i druge novosti koje zanimaju zagrebačke Slovence. Također napominje da *Odmev* treba služiti kao „narodno glasilo” i da mu je glavni cilj i zadatak „uspjeh i napredak zagrebačkih Slovenaca”.⁶ U uvodniku broju jedan pod naslovom „Kaj hoćemo?” Zavrnik ističe da Slovenci u Zagrebu „nisu ugroženi, da nemaju narodnog neprijatelja protiv kojeg bi se morali boriti”. „Ne bi bila niti velika šteta da se pojedinci utope među Hrvate ili Srbe, kada smo svi pripadnici jugoslavenskog naroda koji je nekada bio jedinstveniji negoli je danas.” O jedinstvenosti jugoslavenske nacije tada je bilo moderno pisati. Zavrnik piše kako su Srbi, Hrvati i Slovenci nakon 1918. donijeli u novu državu svaki svoje posebnosti koje su im trebale služiti kao podloga za daljnji zajednički napredak kulturnoga i prosvjetnoga života. „Sve što smo donijeli iz svoje uže domovine to moramo i dalje održavati u zajedničku korist.” Zavrnik poziva u *Narodnu knjižnicu i čitaonicu* sve one koji su se školovali, ali i one koji nisu. Osnovna ideja *Narodne knjižnice i čitaonice* bila je u tome da se „formiraju pojedini odjeli u kojima će se naći oni koji imaju skupne interese (obrtnici, radnici, služavke)”. Kao predsjednik društva također ističe kako čitaonica „ne može biti propagandist slovenske kulture među braćom Hrvatima”. Time želi reći da je Narodna knjižnica i čitaonica zapravo mjesto gdje će se zagrebački Slovenci sastajati. Ipak, čini se da je *Narodna knjižnica i čitaonica* imala i veći značaj od sastajališta Slovenaca; već je na svojem početku bila i kulturna ustanova Slovenaca koja je i među neslovincima širila slovensku kulturu i jezik.⁷ Zavrnik je u *Odmevu* javno progovorio i o problemima koji su se javljali u slovenskoj zajednici u

---

⁶ *Odmev*, leto I, št. 1, str. 1-2.

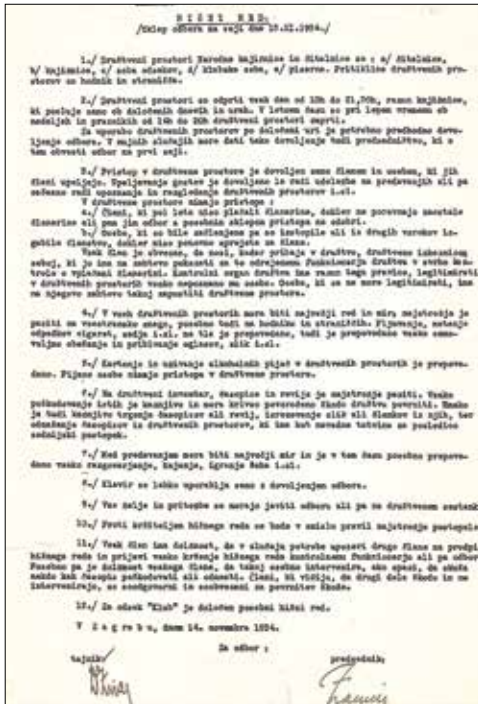
⁷ *Odmev*, leto I, št. 1, str. 1-2.

naše ožje domovine, z različnimi pogledi in načinom razmišljanja. Prvo etapo medsebojnega spoznavanja smo opravili, zdaj je pred nami druga. Tisti, ki niso sposobni za posamezne položaje, ki so jih do zdaj imeli, se morajo umakniti na mesta, ki jim pripadajo. Pri tem ne smemo preveč gledati na čustvenost posameznikov. Skupnost je nad posameznikom. Več pozornosti moramo posvetiti predavanjem, ki morajo potekati po določenem sistemu. Čas je, da organiziramo tečaje, ki bodo našim obiskovalcem koristili. Knjižnica mora biti naša prva skrb. Pevski odsek moramo trdno postaviti in popolniti. Obstaja tudi potreba po dramskim odsekom, razmišljati pa bi morali tudi o obrtniškem odseku, iniciativa za to mora priti iz obrtniških krogov. Razmišljati moramo tudi o organizaciji na gospodarskem polju. *Odmev* moramo dvigniti na višjo raven, kar pa brez denarnih sredstev ne bo šlo. Mi, zagrebški Slovenci, se moramo še enkrat zbuditi iz svoje letargije, če želimo predstavljati pozitiven faktor v narodu in državi. Pri vsakem koraku moramo imeti pred očmi enotnost celotnega jugoslovanskega naroda, ki med drugimi večjimi narodi na svetu, predstavlja razmeroma majhno skupino.⁴⁸ Iz *Odmeva* izvemo precej tudi o Zavrnikovem stališču do jugoslovanstva. V sklopu proslave 1. decembra je uredništvo *Odmeva* objavilo njegov tekst o Dnevu združitve. V njem je takole zapisal: „Naša Jugoslavija je nastala z našo voljo. Volja naroda je velika stvar. Ta volja se je rodila iz srca, razuma pa je bilo malo. Malo pogledov je bilo takrat uperjenih v prihodnost ... V glavnem si večina ljudi takrat ni razbijala glave z neizpodbitno resnico, da je z vsakim mladim gospodarstvom težko. Moramo zasukati rokave in na delo ... Pojem države nam ni povsem jasen, ko pa smo državo, pri tem mislim na Avstrijo, videli kot nekaj, kar je treba porušiti. Naučili smo se rušiti, ne pa zidati in graditi. V tem smislu je bil najbolj realen naš kmet, ker je menil, da bo moral davke plačevati enako kot doslej, vendar jih bo zdaj plačeval zase.“ Zavrnik poudarja, da so Slo-

---

⁴⁸ *Odmev*, leto I, št. 3, 1.

Slika 4. Hišni red Slovenskog doma
Slika 4. Hišni red Slovenskog doma

vanjima moramo posvetiti više pažnje. Moraju se vršiti po određenom sistemu. Vrijeme je misliti na određene kurseve koji će omogućivati posjetiteljima korist. Knjižnica mora biti naša prva briga. Pjevački odsjek se mora solidno izgraditi i popuniti. Čuje se potreba i za dramskim odsjekom. Razmišljati treba i o obrtnom odsjeku. Tu bi trebala inicijativa obrtničkih krugova. Treba razmišljati i o organizacijama na gospodarskom polju. *Odmev* treba podići na viši nivo, ali bez novčanih sredstava to ne ide. Mi zagrebački Slovenci se moramo još jednom probuditi iz svoje letargije ako hoćemo predstavljati pozitivan faktor u narodu i državi. Pri svakom koraku moramo imati pred očima zajedništvo čitavog jugoslavenskog naroda koji predstavlja među drugim većim naro-

Zagrebu. U tekstu koji je napisao u trećem broju *Odmeva*, a koji je posvećen novoj godini 1933., ističe se kako je potrebna konsolidacija među Slovencima u Zagrebu. „Tu smo se našli iz raznih dijelova uže nam domovine s različitim pogledima i načinima mišljenja. Prvu etapu međusobnog upoznavanja smo prošli, a sada dolazi druga. Oni koji nisu sposobni za pojedina mjesta, koja su dosada zauzimali, moraju se maknuti na mjesta koja im pripadaju. Tu ne smijemo gledati previše na sentimentalnost pojedinaca. Zajedništvo stoji iznad pojedinaca. Preda-

venci najboljše doživeli, kakšni so bili Nemci. „Samo kot močen, enoten narod, se lahko upremo, kot posamezniki pa smo izgubljeni. S suženjstvom naroda pride tudi gospodarsko suženjstvo.“ Zavrnik navaja, da morda danes južnoslovanški narodi niso več čustveno tako močno povezani kot leta 1918, zato pa so povezani gospodarsko. Zavrnikovo izrazito projugoslovansko stališče prihaja do izraza predvsem v naslednjih besedah: „Če slišimo nekoga, da govori proti svoji državi, ga moramo spomniti, da govori proti sebi. Lahko nasprotujemo vladi, vendar nikoli državi. Domovina ima vedno prav, kot pravijo Američani, če pa tako ne mislimo, naj nam bo 1. december v opomin, da krenemo na pravo pot in tako najboljše praznujemo naš narodni praznik ...⁹

Slika 5. Prvi broj časopisa Odmev
Slika 5. Prvi broj časopisa Odmev

⁹ *Odmev*, leto I, št. 2, 1.

dima na svijetu razmjerno malu jedinicu.”⁸ Iz *Odmeva* saznajemo i o Zavrnikovom stavu prema jugoslavenstvu. U povodu proslave 1. prosinca uredništvo *Odmeva* objavilo je njegov tekst o Danu ujedinjenja. U njemu on ovako piše: „Tako je nastala naša Jugoslavija našom voljom. Volja naroda je velika stvar. Ali ta volja se rodila iz srca, a bilo je malo razuma. Malo je tada bilo uperenih očiju u budućnost. ... Uglavnom, većina ljudi si tada nije razbijala glavu s nepobitnom istinom da je sa svakim mladim gospodarstvom teško. Treba zasući rukave i raditi. ... Pojam države kod nas je nejasan, kada smo mi državu, razumije se Austriju, smatrali za nešto takvo što treba rušiti. Naučeni smo bili rušiti, ali ne i zidati i graditi. U tom je smislu naš seljak bio najrealniji jer je smatrao da poreze bude morao plaćati kao i do sada, ali će ih od sada plaćati za sebe.” Zavrnik ističe kako su Slovenci najbolje iskusili kakvi su bili Nijemci. „Jedino kao snažan, jedinstveni narod možemo se odupirati, pojedinačno smo izgubljeni. S narodnim sužanjstvom dolazi i gospodarsko sužanjstvo.” Zavrnik navodi kako danas južnoslavenski narodi možda više nisu tako snažno osjećajima povezani kao 1918., ali su zato povezani gospodarski. Zavrnikov izrazito projugoslavenski stav dolazi do izražaja u ovim rečenicama: „Ako kada čujemo nekoga kako rovari protiv države, toga treba podsjetiti kako radi protiv sebe. Mi smo lako protiv vlade, ali protiv države nikada. Domovina je uvijek u pravu, kako kažu Amerikanci, a ako ne mislimo tako neka nam služi naš prvi prosinac za to da krenemo na pravi put i tako najbolje praznujemo naš narodni praznik...”⁹

---

⁸ *Odmev*, leto I, št. 3, str. 1.

⁹ *Odmev*, leto I, št. 2, str. 1.

Zavrnikova usoda v drugi svetovni vojni

Po ustanovitvi NDH so Zavrnika jeseni leta 1941 prijeli in ga deportirali v taborišče v Stari Gradiški. Pred samim prijetjem ga je 18. junija 1941 Ante Pavelić upokojil kot rednega profesorja Veterinarske fakultete hrvaške univerze v Zagrebu. Te dolžnosti so ga razrešili 7. Avgusta. Vidimo, da je dobil pokojnino v višini 94,10 % plače in 70 % dodatka na položaj (5.698,75 kun).¹⁰ O tem obdobju njegovega življenja ni veliko podatkov. Zavrnik je namreč pripadal prostožidarski loži „Maksimilijan Vrhovec“ v Zagrebu in so ga prijeli skupaj z drugimi prostožidarji jeseni leta 1941. Zdi se, da je bil član prostožidarske lože od leta 1920.¹¹ Prostožidarji zaradi svojih kozmopolitskih in liberalnih pogledov na svet nacistom in ustašem niso bili sprejemljivi, zato so jih tudi preganjali. Prav tako so bili, najpogosteje, projugoslovansko orientirani, kar je posebej motilo ustaše. Po nekaj posamičnih aretacijah prostožidarjev so v noči z 10. na 11. november 1941 sledila množična prijetja. Enega za drugim so odpeljali v zagrebško redarstvo v Đorđićevi ulici in ko bi jih zbrali v skupino, so jih še isto noč prepeljali v zapor na Savski cesti. Tam so jih vse skupaj zaprli v eno sobo, po štirideset ljudi skupaj. Le nekaj ljudi iz te skupine so, po posredovanju ljudi na visokih položajih, izpustili na prostost. Iz Savske ceste so prostožidarje 12. novembra odpeljali na glavno železniško postajo, kjer se jim je pridružilo pet aretiranih hrvaških politikov. 13. novembra so prispeli v zapor Stara Gradišla, kjer so jih razporedili v dveh prostorih zaporniške bolnišnice, imenovane „Hotel Gagro“.¹² Prostožidarjem so posebej zamerili, ker so se borili proti katolicizmu, niso pa se spopadali s pravoslavno vero in starokatoliki. Dejstvo je, da je dr. Fran Zavrnik že 16. avgusta 1921 skupaj s

---

¹⁰ Arhiva Veterinarske fakultete Univerze v Zagrebu, Osebni dosje Frana Zavrnika.

¹¹ P. Vodopivec, „Prostožidarska loža Valentin Vodnik v Ljubljani (1940)“ v: *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino*, l. 40, št. 1, (1992), str. 47.

¹² Đ. Miliša, *U mučilištu-paklu Jasenovac*, Zagreb 1945, str. 83.

Zavrnikova sudbina u Drugomu svjetskom ratu

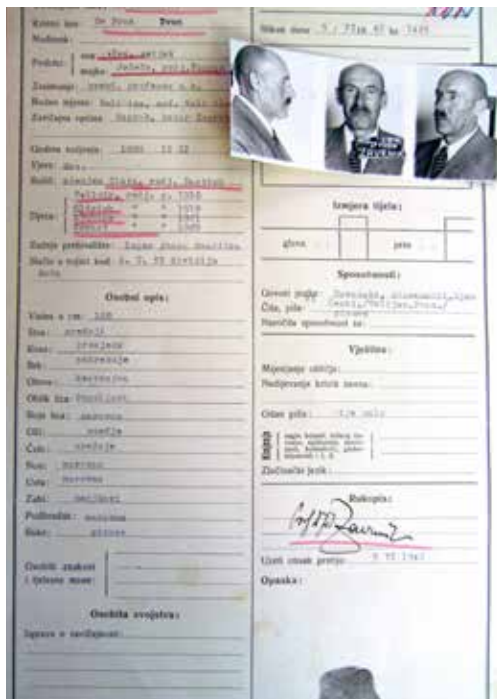
Nakon uspostave NDH Zavrnik je u jesen 1941. bio uhićen i deportiran u logor u Staroj Gradiški. Prije uhićenja, 18. srpnja 1941., Ante Pavelić ga je umirovio kao redovitog profesora Veterinarskog fakulteta Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu. Definitivno je razriješen dužnosti 7. kolovoza 1941. Vidljivo je da je dobio mirovinu koja je iznosila 94,10 % plaće i 70 % položajnog doplatka (5.698,75 kuna).¹⁰ O tome periodu njegova života nemamo mnogo podataka. Naime, Zavrnik je bio pripadao masonskoj loži „Maksimilijan Vrhovac” u Zagrebu te je uhićen zajedno s drugim masonima u jesen 1941. Čini se da je član masonske lože bio još od 1920. godine.¹¹ Masoni zbog svojega kozmopolitskog i liberalnog pogleda na svijet nisu bili prihvatljivi nacistima niti ustašama, pa su ih oni stoga i progonili. Također su, najčešće, bili projugoslavenski orijentirani što je posebno iritiralo ustaše. Nakon pojedinačnih uhićenja masona uslijedilo je njihovo masovno uhićenje u noći između 10. i 11. studenog 1941. Tada su masoni jedan po jedan odvođeni na zagrebačko redarstvo u Đorđićevoj ulici, a kad bi se skupila grupa, još istu noć bi je prebacivali u zatvor na Savskoj cesti, gdje su bili zatvoreni u jednoj sobi. Grupu je sačinjavalo četrdesetak ljudi. Iz te je grupe pušteno tek nekoliko osoba na intervenciju visoko pozicioniranih osoba. Iz Savske ceste masoni su 12. studenog odvedeni na kolodvor, gdje im se priključilo pet hrvatskih političara, nemasona, koji su ranije uhićeni. Dopremljeni su u kaznionicu Stara Gradiška 13. studenog. Po dolasku masoni su bili raspoređeni u zgradi kaznioničke bolnice zvane „Hotel Gagro” u dvije prostorije.¹² Masonima je posebno bilo zamjerano što su se isticali u borbi protiv katolicizma, a što se nisu sukobljavali s pra-

---

¹⁰ Arhiv Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Osobni dosje Frana Zavrnika.

¹¹ P. Vodopivec, »Prostozidarska loža Valentin Vodnik v Ljubljani (1940)« u: *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino*, l. 40, št. 1, (1992.), str. 47.

¹² Đ. Miliša, *U mučilištu-paklu Jasenovac*, Zagreb 1945., str. 183.

Slika 6. Zatvorski karton Frana Zavrnika iz Stare Gradiške
Slika 6. Zatvorski karton Frana Zavrnika iz Stare Gradiške

svojo soprogo in tremi otroki prešel s katoliške na pravoslavno vero.¹³ Kateri so bili njegovi razlogi, da je sprejel pravoslavno vero, ne vemo točno. Verjetno pa je želel boljše delovno mesto, napredovanje in višje prihodke, za kar je upal, da bo imel več možnosti, če sprejme pravoslavno vero. V nemirnih časih druge svetovne vojne se je Zavrnik z družino vrnil na katoliško vero, kot tudi večje število drugih pravoslavnih vernikov v Zagrebu. Vrnitev v katoliško vero mu je odobril Nadškofovski duhovni sedež 16. julija 1941, kar se

je tudi zgodilo 21. julija v Župniji Svetega Marka.¹⁴ Vrnitev v rimokatoliško vero pa mu ni pomagala, da ga niso skupaj z ostalimi prostozidarji zaprli v taborišču Stara Gradiška. Iz tega obdobja so najboljši viri spomini A. Barca z naslovom *KZSTG*, potem Ilije Jakovljevića *Konc-logor na Savi*, ter Đorđa Miliša *Jasenovac*, prvo delo te vrste izdano po vojni (1945)¹⁵. Miliša nam podaja pregled, kateri prostozidarji so bili zaprti v Stari Gradiški, kar predstavlja zelo vreden dokument. Avtor sicer ni

¹³ Zavrnik je imel štiri otroke (Velimir, rojen 15. maja 1916, Oldrich, rojen 29. septembra 1919, Ljubica, rojena 7. julija 1921, in Gorazd, rojen 8. septembra 1929).

¹⁴ Arhiva Veterinarske fakultete Univerze v Zagrebu, Osebni dosje Frana Zavrnik.

¹⁵ A. Barac, *KZSTG*, *Jasenovac* 1978; I. Jakovljević, *Konc-logor na Savi*, Zagreb 1999; Đ. Miliša, *U mučilištu – paklu Jasenovac*, Zagreb 1945, str. 183–188.

voslavljem i starokatolicima. Činjenica je da je i dr. Fran Zavrnik još 16. kolovoza 1921. godine zajedno sa svojom suprugom i troje djece prešao s rimokatoličke na pravoslavnu vjeroispovijest.¹³ Koji su razlozi njegova prelaska na pravoslavlje, ne možemo točno znati, ali moguće je zamisliti da je težio boljemu radnom mjestu i većim primanjima, pa se nadao ako bude pravoslavne vjeroispovijesti, da će imati više mogućnosti kod napredovanja u službi. U turbulentnim vremenima Drugoga svjetskog rata Zavrnik se s obitelji vratio na rimokatoličku vjeroispovijest, odnosno kao i veliki broj pravoslavnih vjernika u Zagrebu, zatražio je vjerski prijelaz. Vjerski prijelaz mu je odobrio Nadbiskupski duhovni stol 16. srpnja 1941. te se Zavrnik s obitelji vratio na rimokatoličku vjeroispovijest 21. srpnja 1941. u Župi svetoga Marka.¹⁴ Međutim, povratak na rimokatoličku vjeroispovijest nije mu pomogao da ne bude zatvoren s ostalim masonima u logoru Stara Gradiška. Iz logorskoga vremena najbolji izvori za događaje vezane za masone jesu memoari, a među njima memoari A. Barca pod naslovom *KZSTG*, zatim Ilije Jakovljevića *Konc-logor na Savi* te Đorđa Miliše *Jasenovac*, prvo djelo te vrste izdano nakon rata (još 1945.)¹⁵. Miliša nam daje pregled tko je sve od masona bio zatočen u Staroj Gradiški, što je neizmjereno vrijedan dokument, ali on nije bio s njima u ćeliji, nego je prema pričanjima i drugim izvorima doznao imena zatočenih i pisao o tome. Prvorazredni su izvori zapisi povjesničara književnosti, pisca i masona Antuna Barca i književnika, pravnika i novinskoga urednika Ilije Jakovljevića, koji su pripadali grupi masona i političkih zatvorenika u Staroj Gradiški. U logoru Stara Gradiška zajedno s Franom Zavrnikom bili su zatočeni i ovi masoni: dr. Antun Barac, dr. Josip Badalić, Krešimir Baranović, dr.

---

¹³ Zavrnik je imao četvero djece (Velimir, rođen 15. svibnja 1916., Oldrich, rođen 29. rujna 1919., Ljubica, rođena 7. srpnja 1921., i Gorazd, rođen 8. rujna 1929.).

¹⁴ Arhiv Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Osobni dosje Frana Zavrnika.

¹⁵ A. Barac, *KZSTG, Jasenovac 1978.*; I. Jakovljević, *Konc-logor na Savi*, Zagreb 1999.; Đ. Miliša, *U mučilištu – paklu Jasenovac*, Zagreb 1945., str. 183-188.

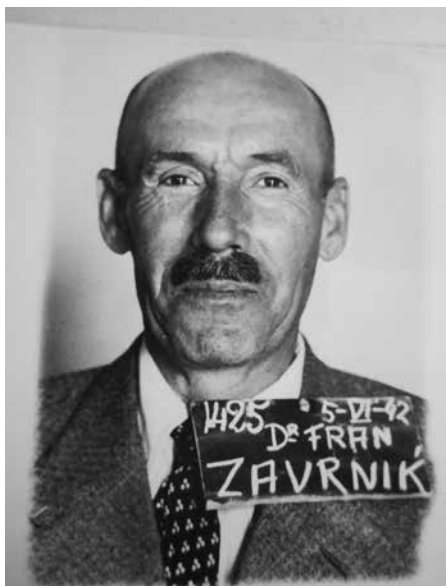
delil celice s prostožidarji, temveč je njihova imena izvedel iz drugih virov in o tem pisal. Prvorazreden vir so zapisi zgodovinarja književnosti, pisca in prostožidarja Antuna Barca, ter književnika, pravnika in novinarskega urednika Ilija Jakovljevića, ki sta bila kot prostožidarja prav tako zaprta v Stari Gradiški. Tam so bili skupaj s Franom Zavrnikom zaprti še prostožidarji: dr. Antun Barac, dr. Josip Badalić, Krešimir Baranović, dr. Ivo Belin, dr. Zvonimir Bratanić, Mirko Breyer, Krešimir Brovet, dr. Mirko Deanović, dr. Branko Dragišić, dr. Nikola Fink, Milan Glazer, ing. Juraj Horvat, Radoslav Horvat, dr. Ivo Ivančević, ing. Branimir Iveković, ing. Mate Jurković, dr. Ante Kandijaš, dr. Natko Katičić, dr. Vlatko Katičić, dr. Marko Kostrenčić, dr. Janko Koščević, Zvonimir Maravić, dr. Ante Mudrinić, dr. Grga Novak, Vladimir Očić, Dušan Plavšić, dr. Jozo Poduje, ing. Božidar Prikrič, dr. Marko Ružić, ing. Ferdinand Šega, dr. Ljudevit Šplajt, dr. Stanko Švrljuga, dr. Fran Tučan i Janko Vivoda, dr. Slavko Zimmerman, ing. Vlado Žepić. Šlo je za „kremo“ hrvaške inteligence, za znanstvenike, politike, pravnike, trgovce, na splošno za vplivne ljudi iz časov Kraljevine Jugoslavije. Antun Barac opisuje prihod prostožidarjev v Jasenovac: „Končna rešitev: prihod v Jasenovac. Hoja po blatni cesti skozi opustelo mesto ... Ali je bila to le slučajnost, ali pa je bilo namerno pripravljeno, samo da bi nas zastrašili, ali pa se je v zadnjem trenutku nekaj spremenilo, mi tega nismo vedeli. Kar naekrat so začeli kričati in nas porivati v tesne vrste, pred zid, začeli so polniti puške z ostrimi naboji, bodala so namažali z oljem, da bi lažje prodrla.“¹⁶ „Spanje v Jasenovcu, na tleh, vendar na tenkih vojaških odejeh, ne na papirju, kot je bilo to na Savski cesti, se nam je zdelo pravo razkošje. Niso nas pustili v Jasenovcu, temveč so nas drugi dan vkrcali v tovorni avtomobil, ki nas je odpeljal na novo mesto.“¹⁷ Barac nadaljuje z zgodbo o Stari Gradiški: „Ko smo zagledali

---

¹⁶ A. Barac, *KZSTG*, Jasenovac 1978, str. 14.

¹⁷ A. Barac, *KZSTG*, Jasenovac 1978, str. 18.

Ivo Belin, dr. Zvonimir Bratanić, Mirko Breyer, Krešimir Brovet, dr. Mirko Deanović, dr. Branko Dragišić, dr. Nikola Fink, Milan Glazer, ing. Juraj Horvat, Radoslav Horvat, dr. Ivo Ivančević, ing. Branimir Iveković, ing. Mate Jurković, dr. Ante Kandijaš, dr. Natko Katičić, dr. Vlatko Katičić, dr. Marko Kostrenčić, dr. Janko Koščević, Zvonimir Maravić, dr. Ante Mudrinić, dr. Grga Novak, Vladimir Očić, Dušan Plavšić, dr. Jozo Poduje, ing. Božidar Prikrič, dr. Marko Ružić, ing. Ferdinand Šega, dr. Ljudevit Šplajt, dr. Stanko Švrljuga, dr. Fran Tučan i Janko Vivoda, dr. Slavko Zimmerman, ing. Vlado Žepić. Radilo se o 'kremi' hrvatske inteligencije, znanstvenicima, političarima, pravnicima, trgovcima, općenito utjecajnim ljudima iz vremena Kraljevine Jugoslavije. Antun Barac opisuje dolazak masona u Jasenovac: „Konačno rješenje: silazak u Jasenovcu. Gaganje po blatnoj cesti kroz pusto mjesto. ... Da li je to bio samo slučaj, ili je sve bilo namjerno udešeno, samo da nas zastraše, ili se u posljednji čas nešto izmijenilo, mi nismo znali. Ali su najednom

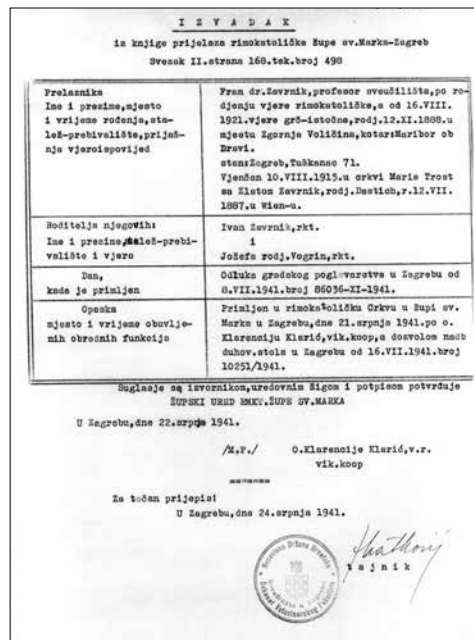
Slika 7. Fotografija iz zatvorskog kartona Frana Zavrnika iz Stare Gradiške

Slika 7. Fotografija iz zatvorskog kartona Frana Zavrnika iz Stare Gradiške

stali vikati, strpali su nas gušće u redove, ispred zida, i stali nabijati puške oštrim nabojima, a bodeže mazati uljem, da lakše prodiru.”¹⁶ „Spavanje u Jasenovcu, na podu, ali na tankim vojničkim gunjevima, a ne na papiru kao na Savskoj cesti činilo nam se već raskošju. Nisu nas ostavili u Ja-

¹⁶ A. Barac, *KZSTG, Jasenovac 1978.*, str. 14.

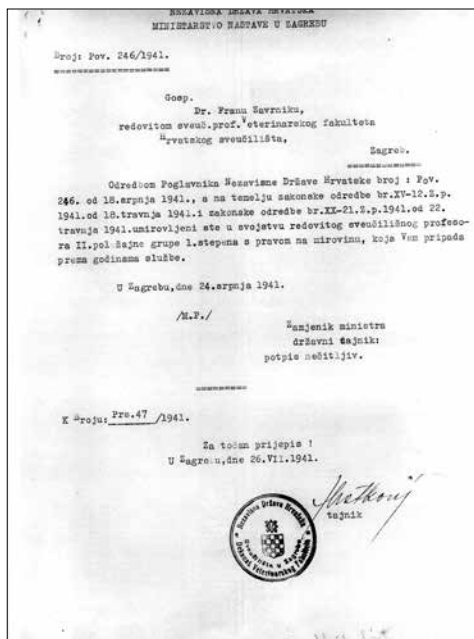
stavbo z rešetkami in ko so nas pripeljali v sobe z majavimi železnimi zaporniškimi posteljami, se nam je zdelo, kot da smo prišli v odličan hotel, kjer so nas pričakali kot goste. Ko pa so se za nami zaklenila vrata in je pred njih stopil ustaš s puško, da bi stražaril, se je v naših dušah prelomilo, in kot da smo hoteli nekaj potisniti – sram, bolečino, nekaj?¹⁸ Ilija Jakovljević, predvojni novinar in HSS-ovec, je v delu *Konc-logor na Savi* opisal stanje na poti proti Stari Gradiški: „Tukaj so v isti stavbi tudi Ivan Meštrović in Joza Kljaković, prav tako razglašeni za prostozidarje. Ničemu dobremu se ne moremo veseliti. Če nimajo obzira do Meštrovića, kako ga bodo imeli do nas ostalih?.... Med prijetjem prostozidarjev in mojo izročitvijo na Savsko cesto ne more biti nobene povezave, saj nikdar nisem bil član njihove lože ... Vkrkali so me torej v vozilo skupaj s prostozidarji, izkrkali na glavni železniški postaji in porinili v vagon tretjega razreda. Pogledal sem okoli sebe in videl nekaj znancev. Molče so po klopeh sedeli književniki A. Barac in Josip Badalić, zgodovinar Grga Novak in romanist Mirko Deanović, avtor knjige o Kurelcu Mirko Breyer in kopica drugih intelektualcev, pomešanih s poljedelci, znani Radićevac Lujo Tomašić, narodni zastopnik,

Slika 8. Izvadak iz knjige prijelaza za Frana Zavrnika rimokatoličke župe Svetog Marka iz 1941. godine
Slika 8. Izvadak iz knjige prijelaza za Frana Zavrnika rimokatoličke župe Svetog Marka iz 1941. godine

¹⁸ A. Barac, *KZSTG*, Jasenovac, 1978, str. 19.

senovcu, nego su nas drugi dan ukrcali na teretni auto, da nas povezu na novo odredište.”¹⁷ Barac nastavlja s pričom o Staroj Gradiški: „Kad smo ugledali zgradu s rešetkama, i kad su nas uveli u sobe sa starim rasklimanim željeznim kažnjeničkim krevetima, pricinilo nam se, da su nas uveli

Slika 9. Odluka o prisilnom umirovljenju Frana Zavrnika 1941.

Slika 9. Odluka o prisilnom umirovljenju Frana Zavrnika 1941.

u odličan hotel, gdje nas očekuju kao goste. Istom kad su se za nama zaključala vrata, i kad je pred njih stao ustaša s puškom, da na nas stražari, kao da se u dušama nešto prelomilo, i kao da smo nešto htjeli zatomiti – stid, bol, što li?”¹⁸

I Ilija Jakovljević, predratni novinar i HSS-ovac, u djelu *Konc-logor na Savi* opisuje stanje na putu prema Staroj Gradiški: „Tu su u istoj zgradi također Ivan Meštrović i Joza Kljaković. I oni su proglašeni masonima. Nikakvu se dobru ne može nadati. Kada nemaju obzira prema Meštroviću, kako bi ih imali prema ostalima? ...

Između hapšenja masona i mojega prepraćivanja na Savsku cestu nije moglo biti nikakve veze, jer nikad nisam bio ni u dodiru s njihovim društvom, a kamoli u njega učlanjen. ... Ukrcaše me, dakle, na kola zajedno s masonima, istovariše nas na Glavnom kolodvoru i strpaše u vagon trećeg razreda. Ogledah se, oko mene nekoliko znanaca. Šutljivi,

¹⁷ A. Barac, *KZSTG*, Jasenovac 1978., str. 18.

¹⁸ A. Barac, *KZSTG*, Jasenovac, 1978., str. 19.

Slika 10. Naslovnica knjige *Konc logor na savi* Ilije Jakovljevića u kojoj je autor pisao i o Zavrnikovom boravku u Staroj Gradišci

Slika 10. Naslovnica knjige *Konc logor na savi* Ilije Jakovljevića u kojoj je autor pisao i o Zavrnikovom boravku u Staroj Gradišci

potem neki stari disident kmečke stranke in dva prihodnja, ki bosta iz taborišča krenila naravnost v Paveličevo „zbornico“. Torej precej raznovrstna družba. Če človek ne bi vedel, kam ga vozijo, bi se lahko v tem vagonu prav dobro imel.“¹⁹ Jakovljević skuša pojasniti, zakaj so zaprli prostožidarje: „Skupina, ki sem ji bil dodeljen, celo kot nosilec liste, je imela oznako 'M' – to je pomenilo prostožidarska (masonska) skupina, čeprav nekateri med nami nikoli nismo bili v loži, nekateri pa so iz nje zdavnaj izstopili. No, nekdo je moral biti prijet kot prostožidar, da bi s tem opravičila hajka, ki se je dvigovala zadnjih nekaj mesecev. Med nekaj sto

zagrebških prostožidarjev so bili nekateri posamezniki izbrani zaradi osebnega maščevanja, ali da bi izpraznili katedre na univerzi, ki so bile namenjene prijateljem. Povprečno smo bili stari, če se ne motim, 56 let, kajti najmlajši med nami je bil v štiridesetih letih, medtem ko se je najstarejši približeval osemdesetim ...“²⁰

Barac piše o življenju v taborišču: „Nekdanji minister, ki je odločal o pomembnih državnih vprašanjih, zdaj drhteče čaka, kaj mu bo storil nek ustaški podčastnik. Sodniki najvišjega sodišča, ki so mislili, da je v njihovih rokah zadnja moč pravice, zdaj čutijo, da je njihova usoda od-

¹⁹ I. Jakovljević, *Konc-logor na Savi*, Zagreb 199, str. 21, 22.

²⁰ I. Jakovljević, *Konc-logor na Savi*, Zagreb 1999, str. 24.

sjedili su po klupama književnici A. Barac i Josip Badalić, povjesničar Grga Novak i romanist Mirko Deanović, autor knjige o Kurelcu Mirko Breyer i mnoštvo drugih intelektualaca ispremiješanih s privrednicima, poznati radićevac Lujo Tomašić, narodni zastupnik, zatim jedan stari disident seljačke stranke i dvojica budućih, koji će iz logora krenuti ravno u Pavelićevu 'sabornicu'. Društvo, dakle, raznoliko i kada čovjek ne bi znao kamo ide, mogao bi se u njemu prilično provesti.”¹⁹ Također pokušava objasniti zašto su masoni zatvoreni: „Grupa kojoj sam dodijeljen, i to čak kao nosilac liste, imala je oznaku 'M' – to je trebala biti masonska grupa, premda neki od nas nikad ne bijahu u loži, a neki davno iz nje istupiše. Ali netko je morao biti kao mason lišen slobode, da se opravda hajka koja se mjesecima dizala. Između nekoliko stotina zagrebačkih masona uzeto je nekoliko njih da se izvrši djelo osobne osvete ili da se isprazne katedre na sveučilištu, kako bi se napravilo mjesto prijateljima. Prosjek naše starosti bijaše, ne varam li se, pedeset i šest godina, jer najmlađi među nama bijaše u četrdesetoj, dok se najstariji približavahu osamdesetoj...”²⁰

Barac piše o životu u logoru: „Nekadašnji ministar, koji je odlučivao o važnim državnim pitanjima, očekuje sada s drhtanjem, kako će se prema njemu držati kakav ustaški dočasnik. Suci najvišeg sudišta, koji su mislili da je u njihovim rukama posljednja riječ pravde, osjećaju ovdje kako njihov udes zavisi od nekih nepoznatih ljudi, bez znanja, spreme i savjesti. Naučnjaci, koji su vjerovali da su svladali velika područja ljudskog znanja, vide u ovoj sredini, kako su ništavi i nauka i knjige i kako kakav petnaestogodišnji ustaša može mnogo više, nego nekadašnji član Akademije. Književnici, stvaraoci, koji su živjeli u svijetu svojih snova kao u pravoj stvarnosti, spoznali su, da su prava realnost i realnost umjetnosti ipak veoma različite. U ove dvije sobe, s hodnikom između njih, u koje smjestiše četrdesetak za-

---

¹⁹ I. Jakovljević, *Konc-logor na Savi*, Zagreb 1999., str. 21., 22.

²⁰ I. Jakovljević, *Konc-logor na Savi*, Zagreb 1999., str. 24.

visna od nekih neznanih ljudi, brez znanja, izobrazbe in zavesti. Znanstveniki, ki so verjeli, da so obvladali velika področja ljudskega znanja, v tej sredini vidijo, da so znanost in knjige nepomembni in da 15-letni ustaš lahko stori veliko več, kot nekdanji član Akademije. Književniki, ustvarjalci, ki so živeli v svetu svojih sanj kot v pravi resničnosti, so spoznali, da sta prava resničnost in resničnost umetnosti vendarle zelo različni. V teh dveh sobah, s hodnikom med njima, v katere so nagnetli štirideset zapornikov, je vsak košček papirja postal vrednost.²¹ Barac opisuje tudi druge v svoji celici: „Strokovnjak za predzgodovino je pokazal nenavadne sposobnosti za domačinska dela (misli na Grga Novaka, op. a.). Tisti, za katere so zunaj drugi delali, tukaj brez zadržkov prevzemajo nase velik del skupinskih obveznosti.“²² „Histolog Frane (misli na Frana Zavrnik, op. a.) dela pozorno in natančno vse naloge okrog pospravljanja sob in stranišč, hkrati pa je tudi kurjač. Pri tem je videti kot kakšen siromak. No, ko je zbolel in moral leči, je njegov obraz dobil poduhovljen izraz, kot obraz Jezusa Kristusa. Ko pa je ozdravel, je skoraj gizdalinsko na svojo glavo vrgel kapico in je bil videti s svojo bradico kot kakšen tatarski kan.“²³ Prostožidarje so izpuščali iz taborišča posamično ali v manjših skupinah. Med zadnjimi so izpustili tudi Frana Zavrnik. Kot je zapisano v policijskem kartonu²⁴, so ga izpustili 11. junija 1942. Zaposlil se je na Oddelku za nakupe iz tujine knjigarne Čelap v Zagrebu, kjer je ostal do 31. maja 1945.

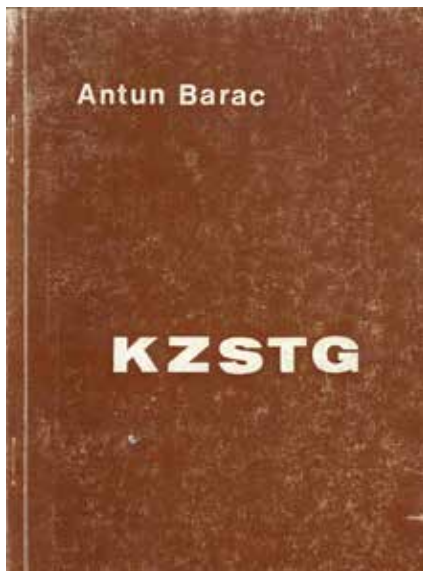
²¹ A. Barac, *KZSTG*, Jasenovac 1978, str. 21.

²² A. Barac, *KZSTG*, Jasenovac 1978, str. 23.

²³ A. Barac, *KZSTG*, Jasenovac 1978, str. 25.

²⁴ HDA, Redarstvena oblast Zagreb, karton dr. Frana Zavrnik (6369 a).

točenika, postao je vrijednošću svaki komadić papira.”²¹ Barac opisuje i druge u svojoj ćeliji: „Stručnjak za prethistoriju pokazuje neobične sposobnosti za poslove kućanstva [misli na Grgu Novaka, op. a.]. Oni, za koje su vani radili drugi, ovdje bez roptanja preuzimaju na sebe veliki dio zajedničkih obaveza.”²² „Histolog Frane [misli na Frana Zavrnik, op. a.] radi pomnjivo i pedantno sve poslove oko uređenja soba i zahoda. Ujedno vrši i službu ložača. Pri poslu izgleda kao kakav odrpanac. Ali kad je obolio, i morao leći, lice mu je dobilo produhovljeni izraz kao lice Krista. Kad je pak ozdravio i gotovo kicoški metnuo na glavu svoju kapicu, pričinja se sa svojom bradicom kao kakav tatarski kan.”²³ Masoni su puštani iz logora, ali pojedinačno i u manjim grupama. Među posljednjima je pušten i Fran Zavrnik. On je pušten, kako mu piše u policijskom kartonu,²⁴ 11. lipnja 1942. Kada je pušten iz logora, zaposlio se u Odjelu za inozemne nabavke knjižare Čelap u Zagrebu i ondje ostaje do 31. svibnja 1945.

Slika 11. Knjiga KZSTG Antuna Barca u kojoj je autor pisao i o boravku Zavrnik u Staroj Gradišci
Slika 11. Knjiga KZSTG Antuna Barca u kojoj je autor pisao i o boravku Zavrnik u Staroj Gradišci

²¹ A. Barac, *KZSTG*, Jasenovac 1978., str. 21.

²² A. Barac, *KZSTG*, Jasenovac 1978., str. 23.

²³ A. Barac, *KZSTG*, Jasenovac 1978., str. 25.

²⁴ HDA, Redarstvena oblast Zagreb, karton dr. Frana Zavrnik (6369 a).

Odhod v Ljubljano in nadaljevanje profesionalnega napredovanja v Sloveniji²⁵

Nekaj dni po koncu druge svetovne vojne, v maju leta 1945, je Zavrnik dobil ustno povabilo Marjana Pavšiča in pisмено povabilo Milana Dolenca iz Ljubljane, če bi poskušal organizirati Veterinarsko fakulteto v Ljubljani. Od 1. junija 1945 do 30. junija 1946 je bil Zavrnik zaposlen kot referent za veterinarstvo na Kmetijskem ministrstvu Slovenije. Od 1. julija 1946 do 31. marca 1947 je bil ravnatelj Veterinarskega znanstvenega zavoda Slovenije. Tam je 1. aprila 1947 organiziral hematološki oddelek. Novembra 1947 je zapustil zavod in postal redni profesor na Fakulteti za agronomijo in gozdarstvo v Ljubljani, kjer je predaval na katedri za fiziologijo z anatomijo, histologijo in embriologijo. Prva vlada NR Slovenije je po osvoboditvi pozvala profesorja Zavrnika v Ljubljano, z nalogo, naj po zaključkih Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta iz leta 1944 ustanovi Veterinarsko fakulteto v Ljubljani. Veterinarski znanstveni zavod Slovenije je bil prehodnica fakulteti. Od leta 1947 do 1951 je predaval tudi na srednji veterinarski šoli v Ljubljani, med leti 1950 in 1953 pa je kot strokovnjak republiške vlade in Fakultete za agronomijo in gozdarstvo vodil akcijo ustanovitve Veterinarskega oddelka na tej fakulteti. Tam je predaval anatomijo in fiziologijo domačih živali. Leta 1954 je bil imenovan za matičarja nove visoke šole, Fakultete za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo v Ljubljani (danes Biotehniška fakulteta). Istočasno je prevzel Katedro za anatomijo, histologijo in embriologijo na Veterinarskem oddelku te fakultete, ki je kasneje dobila imena Biotehniška fakulteta. Bil je tudi dekan te fakultete v letih 1955/1956 in 1956/1957. V šolskem letu 1956/1957 je vpisana prva generacija rednih študentov, njih 35. Vete-

---

²⁵ Podatki za povojno obdobje Zavrnikovega življenja in dela so prevzeti iz: T. Varičak, Profesor dr. Fran I. Zavrnik v: *Zbornik Biotehniške Fakultete Univerze v Ljubljani. Veterinarstvo. Veterinary issue*, Letn. 10, št. 1 (1973), str. 5–28 in v *Zaslužni veterinarji Hrvatske* (ur. S. Rapić), Zagreb 1976, str. 91–94.

Odlazak u Ljubljanu i nastavak profesionalnog napredovanja u Sloveniji²⁵

Nekoliko dana nakon završetka Drugoga svjetskog rata u svibnju 1945. godine Zavrnik prima usmeni poziv Marjana Pavšiča i pisani poziv Milana Dolenca iz Ljubljane da pokuša organizirati Veterinarski fakultet u Ljubljani. Od 1. lipnja 1945. do 30. lipnja 1946. Zavrnik je zaposlen kao posebno zaduženi referent za veterinarstvo u Ministarstvu poljoprivrede Slovenije. Od 1. srpnja 1946. do 31. ožujka 1947. postao je ravnateljem Veterinarskoga znanstvenog zavoda Slovenije. Ondje je Zavrnik 1. travnja 1947. organizirao hematološki odjel. U studenom 1947. napušta Zavod i postaje redovnim profesorom na Fakultetu za agronomiju i šumarstvo u Ljubljani te ondje drži katedru za fiziologiju s anatomijom, histologijom i embriologijom. Prva vlada NR Slovenije pozvala je poslije oslobođenja profesora Zavrnik u Ljubljanu sa zadatkom da ostvari zaključak Slovenskoga narodnooslobodilačkog savjeta iz 1944. godine o osnivanju Veterinarskog fakulteta u Ljubljani. Veterinarski znanstveni zavod Slovenije bio je prethodnica fakulteta. Od 1947. do 1951. bio je predavač i na srednjoj veterinarskoj školi u Ljubljani, a od 1950. do 1953. vodi, kao ekspert republičke vlade i fakulteta za agronomiju i šumarstvo, akciju za osnivanje veterinarskoga odjela na tom fakultetu. Ondje predaje anatomiju i fiziologiju domaćih životinja. Godine 1954. imenovan je matičarom nove visoke škole, Fakultete za agronomiju, gozdarstvo in veterinarstvo v Ljubljani (danas Biotehnički fakultet). Istovremeno preuzima katedru za anatomiju, histologiju i embriologiju na Veterinarskom odjelu toga fakulteta koji kasnije dobiva naziv Biotehnička fakulteta. Bio je i dekan Fakulteta za agronomiju, šumarstvo i veterinu 1955./1956. i 1956./1957. U školskoj

---

²⁵ Podatci za poslijeratni period Zavrnikova života i rada preuzeti su iz: T. Varičak, Profesor dr. Fran I. Zavrnik u: *Zbornik Biotehniške Fakultete Univerze v Ljubljani. Veterinarstvo. Veterinary issue*, Letn. 10, št. 1 (1973), str. 5-28. i u *Zaslužni veterinari Hrvatske* (ur. S. Rapić), Zagreb 1976., str. 91-94.

rinarski oddelek Fakultete za agronomijo, gozdarstvo in veterino je na ta način začel z delovanjem. Študij se je začel kot desetsemesterski, od leta 1958 pa so ga skrčili na osem semestrov. V prvih štirih semestrih so predavali veterino, fiziko, kemijo, biologijo, botaniko, anatomijo živali, histologijo z embriologijo, fiziologijo, fiziološko kemijo, parazitologijo in politično ekonomijo. Študijski načrt je predvideval tudi predavanja o prehrani domačih živali, vzgoji živine, patološki anatomiji, patološki fiziologiji ter druge predmete. V sedmem in osmem semestru pa je bila predvidena ambulantna služba, pravosodna veterina, higiena in tehnologija živalskih izdelkov, zoohigiena, upravno veterinarstvo in ekonomika vzgoje živinske proizvodnje.²⁶ Od leta 1956 je Zavrnik sodeloval z akademikom, profesorjem A. Koširjem, s katerim je izdelal slovensko medicinsko terminologijo. Bil je tudi predsednik komisije za medicinsko-veterinarsko terminologijo Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Sodeloval je v delu Združenja anatomov Jugoslavije, v Društvu za zgodovino medicine, farmacije in veterine, v Društvu visokošolskih učiteljev ter v Zvezi društva veterinarjev in veterinarskih tehnikov ZR Slovenije. Umrl je februarja leta 1963 v 75. letu starosti. Pokopan je na ljubljanskih Žalah.

---

²⁶ T. Anžur, »Naravoslovne znanosti in ustanovitev Biotehnične fakultete« v: *Kronika (Biotehnična fakulteta)*, l. 49, št. 3 (2001.), str. 242.

godini 1956./1957. upisana je prva generacija 35 redovnih studenata i Veterinarski odjel Fakulteta za agronomiju, šumarstvo i veterinu na taj je način započeo svoje djelovanje. Studij je započeo kao desetsemestralni, a od 1958. sveden je na osam semestara. U prva četiri semestra predavalo se veterinarstvo, fizika, kemija, biologija, botanika, anatomija životinja, histologija s embriologijom, fiziologija, fiziološka kemija, parazitologija i politička ekonomija. Studijski nacrt predviđao je i predavanja i prehrane domaćih životinja, uzgoj stoke, patološke anatomije, patološke fiziologije te druge predmete, a u sedmom i osmom semestru bila je predviđena ambulantna služba, pravosudna veterina, higijena i tehnologija animalnih proizvoda, zoohigijena, upravno veterinarstvo i ekonomika uzgojnostočne proizvodnje.²⁶ Od 1956. Zavrnik je surađivao s akademikom profesorom A. Košišrom s kojim izrađuje slovensku medicinsku terminologiju. Bio je i predsjednik komisije za medicinsko-veterinarsku terminologiju Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Sudjelovao je u radu Udruženja anatoma Jugoslavije, Društvu za istoriju medicine, farmacije i veterinarstva, Društva visokoškolskih nastavnika, Saveza društva veterinarara i veterinarskih tehničara SR Slovenije. Umro je u veljači 1963. godine u 75. godini života te je pokopan na Žalama u Ljubljani.

---

²⁶ T. Anžur, »Naravoslovne znanosti in ustanovitev Biotehničke fakultete« u: *Kronika (Biotehnična fakulteta)*, 1. 49, št. 3 (2001), str. 242.

Bibliografija najpomembnejših del Frana Zavrnika / Bibliografija najznačajnijih radova Frana Zavrnika

Zavrnik, F., Beiträge zum histologischen Bau der Pferdeaorta. Diss. Wien 1914, Jber. Vet. Med. 41/42 (za god. 1912 i 1922), Berlin 1924. str. 296.

Zavrnik, F., Beiträge zum histologischen Bau der Pferdeaorta. Diss. Wien 1914, ref. Ellenberger-Schütz: Jber. Vet. Med.

Zavrnik F., Nekoliko o veterinarskem studiju. Mladina I 1922.

Zavrnik F., O razvitku veterinarstva. Nova Europa 8 (1923.), 433-442.

Zavrnik, F., Histologija i mikroskopska anatomija. Skripta, Zagreb 1925. pp 125.

Zavrnik, F., Prof. dr. Jovan Čokor (Csokor). Jug. Vet. Glasnik, 6 (1926), 69-93.

Zavrnik, F., Jedan pokus da se osnuje veterinarska škola u Zagrebu, Jug. Vet. Glasnik, 6(1926), 99-104.

Zavrnik, F., Radi Megušarja. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 7/8 (1927), 345-348.

Zavrnik, F., Dunajski biolog Kammerer in slovenski biolog Megušar. Življenje in svet 1 (1927), 345-348.

Zavrnik, F., Veterinarstvo. Pojam, studij, zadaća, njegovo značenje za normalno gospodarstvo i perspektive za budućnost. Zagreb. Knjižara Prestini, 1928. pp. 63.

Zavrnik, F., O pitanju Veterinarskog fakulteta. Poljoprivredni glasnik, 8(1928), 1-2.

Zavrnik, F., Veterinarstvo. Stanojević-Narodna enciklopedija, 1924 do 1928. Beograd.

Zavrnik, F., Kronacher naseldnik Hansena. Jug. vet. glasnik, 9 (1929), 53.

Zavrnik, F., Otkriće nadgrobnog spomenika prof. Ublu. Jug. vet. glasnik, 9 (1929), 197-200.

Zavrnik, F., Iz naše stručne literature. Osvrt na knjigu inspektora Dragutina Pozajića. Novosti 23, 94, 1929.

Zavrnik, F., Tabele o trajanju seksualnog ciklusa, razvoja zametka, probijanju i mijenjanju zubnika kod domaćih životinja. Jug. vet. kalendar 1, (1930), 517-523.

Zavrnik, F., Kako se dolazi do stručne spremene. Jug. vet. kalendar 1 (1930), 536-564.

Zavrnik, F., Veterinarsko obrazovanje i stručno usavršavanje. Jug. vet. glasnik, 10 (1930), 208-210.

Zavrnik F., Naša veterinarska historija. Jug. vet. glasnik 11 (1931), 248-256.

Zavrnik F., Nešto o liječnicima veterinarima. Liječnički vjesnik, 53 (1931), 385-390.

Zavrnik, F., Ježić, J., Izveštaj o ekskurziji absolventa Veterinarskog fakulteta u god. 1931. Jug. vet. glasnik, 12 (1932), 289-295.

Zavrnik, F., Veterinärwesen und Ausfuhr von Vieh und tierischen Produkten. Morgenblatt 57, br. 234, str. 6, 1932.

Zavrnik, F., Seksualni hormoni. Jug. vet. glasnik, 12 (1932), 417-420.

Zavrnik, F., Veterinarstvo u poljoprivredi. Novosti 26, br. 240, str. 5, 1932.

Zavrnik, F., Uloga veterinara u našoj poljoprivredi. Povodom izložbe i kongresa od 3.-12. IX. 1932. Narodne novine 98, br. 201, str. 6, 1932.

Zavrnik, F., Kako je zdravlje naše stoke zaštićeno. Jug. vet. glasnik, 14 (1934), 273-292.

Zavrnik, F., Mikič F., Über das normale Blutbild unserer Haustiere, ein Vorschlag zur einheitlichen Untersuchung, Vet. arhiv 5(1935), 324-339.

Zavrnik, F., Biologija i medicina. Jug. vet. glasnik, 15 (1935), 164-166.

Zavrnik, F., Mikič, F., O broju eritrocita domaće svinje, Biometričko-hematološka analiza Rojkove radnje I. Vet. arhiv 6 (1936), 69-93.

Zavrnik, F., Propisi o nostrifikaciji diplome. Jug. vet. kalendar 2 (1936), 946.

Zavrnik, F., O veterinarskoj službi, Javnost 2 (1936), 230-232.

Zavrnik, F., Tabele o trajanju seksualnog ciklusa, razvoju zametka, probijanju zubnika domaćih životinja. Jug. vet. kalendar 2 (1936), 770-775.

Zavrnik, F., O kolektivnim i tačnijim metodama medicinskih istraživanja. Jug. vet. glasnik, 17 (1937), 137-142.

Zavrnik, F., Mikič F., O broju eritrocita domaće svinje. Biometričko-hematološka analiza Rokove radnje II. Vet. arhiv 7 (1937), 71-116.

Zavrnik, F., Bajer Zl., Histologija i mikroskopska anatomija, Skripta, Zagreb 1940., Klub studenata vet. med. 4, 290 + (6) str.

Zavrnik, F., Ilančić D., O trajanju bremenitosti naših lipicanaca. (O trajanju bremenitosti konja u Jugoslaviji). Arhiv Minist. poljopr. 7 (1940), 1-29.

Zavrnik, F., O trajanju intrauterinoga razvoja konja. Zbornik prirodoslovnega društva Ljubljana 2 (1941), 101-103.

Zavrnik, F., O trajanju brejosti konja. Prirodoslovne razprave. Ljubljana 1941.

Zavrnik, F., Ilančić D., O trajanju bremenitosti naših noniusa. Vet. arhiv 11(1941), 405-424.

Zavrnik, F., Mikič F., O broju trombocita kod domaće svinje. Biometričko-hematološka analiza Rojkove radnje III. Vet. arhiv 11 (1941), 477-509.

Zavrnik, F., Veterinar varuje tudi ljudsko zdravje. Umni kmetovalec 17 (1947), 133.

Zavrnik, F., Anatomija, fiziologija in histologija domačih živali. Skripta za srednjo vet. šolo 4, 546, Ljubljana 1947.

Zavrnik, F., Zaščita zdravja naših domačih živali. Koledar OF 1947, pp. 128-130.

Zavrnik, F., Fiziologija z osnovami anatomije domačih živali. Skripta za študente agronomije, Ljubljana 1949, pp. 303.

Zavrnik, F., Fiziologija z osnovami anatomije domačih živali. Skripta za študente agronomije, I. del 4, 79 str., II. del 4, 156 str., Ljubljana 1949.

Zavrnik, F., Mikič F., Korelacioni odnosi u krvnoj slici domaće svinje. Veterinaria 4 (1953), 36-57.

Zavrnik, F., O začasni standardni krvni slici konja. Zbornik za kmetijstvo in gozdarstvo 1 (1953), 51-67.

Zavrnik, F., O problemih izgradnje veterinarske fakultete. Naši razgledi 4 (1955), 364-365.

Zavrnik, F., O veterinarskom fakultetu u Ljubljani. Veterinar 7 (1957), 19-22.

Zavrnik, F., Gospodstvo in veterina. Ob II. jugoslavenskem veterinarskem kongresu. Naši razgledi 8 (1959), 544-545.

Zavrnik, F., Histologija z embriologijo domačih živali. Skripta za študente veterinarstva 4, str. 234, Ljubljana 1959.

Zavrnik, F., Histologija z embriologijo domačih živali. Skripta za študente veterinarstva, 4, 267 str. Ljubljana 1961.

Zavrnik, F., Histologija z embriologijo domačih živali, Ljubljana 1961, pp. 118.

Zavrnik, F., Anatomija domačih živali. Skripta za študente veterinarstva. Ljubljana 1961.

Zavrnik, F., Nauk o sestavi in funkciji živalskega telesa. Skripta za srednjo vet. šolo 4, str. 289, Ljubljana 1962.

Zavrnik, F., Anatomija, histologija in fiziologija domačih živali. Skripta za učence srednje veterinarske šole, Ljubljana 1962., pp. 286.

